

**Cultuur 2000: een evaluatie van de
Vlaamse en Brusselse deelname aan het
cultuurprogramma van de Europese
Unie**

Promotor: Prof. Dr. Annick Schramme

Masterproef voorgelegd met het oog op het behalen van de graad
van Master na Master Internationale Betrekkingen en Diplomatie

Annelies Peeters

Augustus 2007

Voorwoord

Dit eindwerk is het slotstuk van een interessant en stimulerend jaar. Graag zou ik van deze gelegenheid gebruik willen maken om enkele mensen te bedanken die dit jaar mogelijk hebben gemaakt.

In de eerste plaats dank ik mijn promotor, Prof. Dr. Annick Schramme, voor het aanreiken en afbakenen van dit onderwerp en voor de talrijke tips tijdens het onderzoek.

Daarnaast zou ik ook Gudrun Heymans van het Cultuurcontactpunt Vlaanderen willen bedanken omdat ze steeds tijd vrijmaakte om mijn vragen uitgebreid te beantwoorden en voor het doorgeven van informatie over de cultuurprogramma's.

Mijn dank gaat ook uit naar iedereen die aan het onderzoek heeft meegewerkt: Jerry Aerts, Fabien Audooren, Mia Awouters, Filip Bral, Annemie Cailliau, Inge Ceustermans, Roger Christmann, Olmo Cornelis, Kristien De Coster, Bernadette De Loose, Nathalie Depoorter, Dirk De Wit, Sam Eggermont, Luc François, Isabel Joly, Maja Kuzmanovic, Jaak Leenknecht, Linda Lovrovic, Guido Minne, Ludo Moyersoën, Lucas Pairon, Nele Roels, Jeroen Sleurs, Johan Swinnen, Koen Vanhove, Denis Vanlaecken, Nele Vertriest en Wim Wabbes.

Verder wil ik ook mijn vrienden bedanken omdat zij er gedurende deze periode altijd voor mij waren. Anne-Marie wil ik speciaal vermelden. Haar optimisme en onvoorwaardelijke steun waren van onschatbare waarde tijdens het schrijven van dit eindwerk.

Mijn grootste dank gaat uit naar mijn ouders die mij de kans hebben gegeven twee boeiende studies af te ronden. Zij hebben mij steeds in mijn keuzes gesteund en stonden altijd voor mij klaar.

Inhoudstafel

Inleiding	5
1. Het Europese cultuurbeleid	7
1.1. De geschiedenis van het Europese cultuurbeleid	7
1.2. De voorlopers van Cultuur 2000	9
1.2.1. Caleidoscoop	9
1.2.2. Ariane	9
1.2.3. Raphaël	10
2. Cultuur 2000	11
2.1. Doelstellingen	11
2.2. Concrete uitwerking	13
2.2.1. Acties	13
2.2.2. Verticale en horizontale aanpak	14
2.2.3. Mogelijke deelnemers	16
2.2.4. Mogelijke partners	16
2.3. Cultuurcontactpunt	17
3. Europese evaluatie van Cultuur 2000	18
3.1. Evaluatie door PLS Ramboll Management	18
3.2. Evaluatie door Ecotec Research and Consulting Ltd.	20
4. De Vlaamse en Brusselse evaluatie van Cultuur 2000	22
4.1. Inleiding	22
4.2. Methodologie	22
4.2.1. Dataverzameling	23
4.3. Resultaten	23
4.3.1. Verspreiding van het programma	23
4.3.2. Rol van het Cultuurcontactpunt Vlaanderen	24
4.3.3. Partnerschappen	26
4.3.4. Selectieprocedure	30

4.3.5. Doelstellingen Cultuur 2000	32
4.3.6. Cultuur 2007	35
4.3.7. Algemene opmerkingen	36
4.4. Conclusie	39
5. Cultuur 2007	42
5.1. Doelstellingen	42
5.2. Concrete uitwerking	43
5.2.1. Steunverleningniveaus	43
5.2.2. Mogelijke deelnemers	47
5.2.3. Mogelijke partners	47
5.3. Aanpassingen ten opzichte van Cultuur 2000	48
6. Conclusie en aanbevelingen	50
7. Bibliografie	53

Inleiding

Het huidige cultuurbeleid van de Europese Unie wil zowel de culturele verscheidenheid van haar burgers bevestigen als de gemeenschappelijke culturele waarden bevorderen. Men wil de gedachte van een Europese identiteit voelbaar maken. Het is voor de Europese Commissie van belang dat alle Europese burgers kunnen deelnemen aan dit integratieproces. Door middel van communautaire programma's als *Cultuur 2000* en *Cultuur 2007* willen ze dit proces tot een goed einde brengen.

In dit eindwerk wil ik nagaan of het programma *Cultuur 2000* zijn doelstellingen bereikt heeft. Vorig jaar is er al een kwantitatief onderzoek verricht naar het Vlaamse aandeel in het programma. Hieruit bleek dat Vlaanderen actief deelnam aan het subsidieprogramma. Om een meer volledig beeld te krijgen van de Vlaamse inbreng was het belangrijk ook een kwalitatieve evaluatie van het programma uit te voeren. Hier kan worden nagegaan hoe de partners hun participatie ervaren hebben. Om hierin meer inzicht te krijgen, werden interviews afgenomen van organisaties die aan het programma deelnamen gedurende de periode 2000-2006.

Dit eindwerk bevat vijf hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk biedt een inzicht in het Europese cultuurbeleid en een overzicht van de voorlopers van *Cultuur 2000*: de programma's *Caleidoscoop*, *Ariane* en *Raphaël*.

Het tweede hoofdstuk is een algemene inleiding op *Cultuur 2000*. Er wordt stilgestaan bij de doelstellingen van het programma en de concrete uitwerking ervan. Er wordt ook gekeken naar de werking van de culturele contactpunten die in de verschillende lidstaten opgericht werden naar aanleiding van het subsidieprogramma.

De Europese evaluatie van het programma wordt in het derde hoofdstuk besproken. Op vraag van de Europese Commissie werden twee externe evaluaties uitgevoerd. Deze evaluaties wezen op de positieve en negatieve punten van het programma. Hiermee werd rekening gehouden tijdens de voorbereiding van het nieuwe cultuurprogramma: *Cultuur 2007*.

Het vierde hoofdstuk bevat de Vlaamse en Brusselse evaluatie van *Cultuur 2000*. In dit hoofdstuk wordt gepeild naar de ervaringen van de deelnemers. Er wordt stilgestaan bij de verspreiding van het programma, de partnerschappen, de rol van het Cultuurcontactpunt

Vlaanderen, de selectieprocedure, de doelstellingen van *Cultuur 2000* en de kennis van de deelnemers betreffende het nieuwe programma *Cultuur 2007*.

In het vijfde hoofdstuk wordt een algemene inleiding gegeven op *Cultuur 2007* en wordt er dieper ingegaan op de wijzigingen ten opzicht van *Cultuur 2000*.

De doelstellingen van *Cultuur 2000* en *Cultuur 2007* waren en zijn vrij ambitieus. Er wordt door Europa steeds een behoorlijk budget vrijgemaakt om deze doelstellingen te realiseren. Er wordt veel tijd en energie in het programma gestoken, zowel door de deelnemers als door de Europese Unie. Het is daarom belangrijk om de relevantie van dergelijke projecten na te gaan. Als blijkt dat dergelijke programma's uiteindelijk van weinig betekenis zijn voor het stimuleren van de culturele samenwerking tussen de lidstaten, dan kan men het geld beter aan andere programma's besteden. Dit onderzoek wil hierop een antwoord bieden. Uit het onderzoek zal blijken of de Vlaamse en Brusselse organisaties hun deelname aan het cultuurprogramma positief of negatief geëvalueerd hebben, of de Europese cultuurprogramma's nog een functie te vervullen hebben in de huidige samenleving.

1. Het Europese cultuurbeleid

1.1. De geschiedenis van het Europese cultuurbeleid

Aanvankelijk werd er door de Europese Unie weinig aandacht besteed aan cultuur. Het Verdrag van Rome dat in 1957 werd gesloten en de stichting van de EEG inhield, maakte zelfs helemaal geen vermelding van cultuur. Europese cultuur werd gezien als 'de optelsom van de culturen van lidstaten: het Europa van de culturele verscheidenheid' (Lawson, 2007:18). Cultuurbeleid werd op nationaal niveau georganiseerd. Men wou vermijden dat er zoiets als een Europese culturele identiteit zou ontstaan. Men was bang om zijn eigen nationale identiteit te verliezen. Zich onderscheiden van andere volkeren vormde voor vele landen een prioriteit. Deze culturele verscheidenheid moest boven alles gewaarborgd blijven.

In de loop van de jaren '70 en '80 werd duidelijk dat er toch nood was aan een zekere vorm van Europees cultuurbeleid. In 1973 bracht een oliecrisis een einde aan de Europese welvaart. Het werd duidelijk dat veel Europese lidstaten in moeilijke periodes solidariteit achterwege lieten. De communautaire spelregels werden niet langer nageleefd. Aan de Belgische eerste minister Tindemans werd de opdracht gegeven concrete voorstellen te formuleren voor het tot stand brengen van een Europese politieke unie. Naast een gemeenschappelijk buitenlands en defensief beleid benadrukte Tindemans ook het belang van de culturele component in de Europese samenwerking (Schramme, 1999: 239). Het rapport kreeg echter weinig concrete gevolgen. Gedurende de periode 1977 tot 1992 kwamen de ministers van cultuur wel regelmatig bijeen. Ze vaardigden drie mededelingen uit. De eerste mededeling werd in 1977 afgekondigd en had betrekking op de economische en sociale aspecten van cultuur. 'De eigenlijke implementatie van de voorgestelde acties bleef beperkt tot het verbeteren van de toegang tot cultuur en culturele organisaties' (Bekemans, 1994: 216). Dit gebeurde door middel van subsidies, er was nog geen echt budget beschikbaar. De tweede mededeling uit 1982 omvatte het voorstel om meer middelen vrij te maken voor de opleiding van kunstenaars en het beschermen van cultureel erfgoed. De derde mededeling uit 1987 poneerde een vijfjarenplan voor 1988-1992. Deze had 'het karakter van een politiek document met beschouwingen over de rol van de Gemeenschap op cultureel gebied' (Willegen, 1992: 10). Het document omvatte vijf

gebieden: het tot stand brengen van een Europese culturele ruimte, het bevorderen van een Europese audiovisuele industrie, het verbeteren van de toegang tot culturele hulpbronnen, het openen van opleidingsmogelijkheden met betrekking tot restauratie, vertaling en de audiovisuele sector en ten slotte het aangaan van een interculturele dialoog met de rest van de wereld. 'In 1988 werd besloten prioriteit te geven aan de volgende gebieden: de audiovisuele sector, boek en lezen, mecenaat en culturele opleiding' (Willegen, 1992: 11).

Pas in 1992 werd cultuur effectief erkend als een bevoegdheid van de Europese Unie. Een afzonderlijke cultuurparagraaf, artikel 128, werd opgenomen in het Verdrag van Maastricht omdat men vreesde 'dat met het opruimen van nationale beschermingsconstructies die een vrije gemeenschappelijke Europese markt in de weg staan ook het recht van lidstaten om de eigen cultuur via subsidies te ondersteunen een keer zou sneuvelen' (Lawson, 2007: 20-21). Men vond het belangrijk om zijn eigen nationaal beleid te kunnen verderzetten. Dit artikel werd later volledig overgenomen in het Verdrag van Amsterdam als artikel 151. Er kwam wel nog extra nadruk te liggen op het respecteren van de culturele diversiteit.

Belangrijke doelstellingen van dit artikel zijn het bijdragen tot de ontplooiing van de culturen van de lidstaten, zonder de diversiteit te verloochenen en het benadrukken van een gemeenschappelijk cultureel erfgoed. Van groot belang in dit artikel was het subsidiariteitsbeginsel. Dit hield in dat men enkel op Europees niveau mocht optreden als dit 'een toegevoegde waarde kan betekenen voor wat de staten individueel uitvoeren' (Costa, in: Bekemans, 1994: 111). De culturele soevereiniteit van de lidstaten bleef op deze manier behouden. Er werd niet overgegaan tot een harmonisatie van het cultuurbeleid op Europees niveau.

Het Europese cultuurbeleid is vooral gericht op het aanmoedigen van samenwerking tussen de lidstaten. Ján Figel, Europees commissaris voor onderwijs, opleiding, cultuur en jeugd stelt:

Ik zie het niet als de taak van de Europese commissaris voor cultuur te trachten een soort kunstmatige Europese identiteit te creëren, noch de promotie van een soort 'Europudding' idee van gemeenschappelijke cultuur. Maar ik zie het wel als een van mijn taken om het bewustzijn van onze gemeenschappelijke waarden te bevorderen: hoe onze prachtige en verfrissende diversiteit ons een basis geeft voor gezamenlijke actie... Daarom heeft Europa een cultuurprogramma. Om te laten zien dat er een betekenisvolle Europese cultuur is, vandaag de dag voortkomend uit onze gedeelde culturele en historische referenties, gebaseerd op onze waarden (Figel, 2007: 30).

Naar aanleiding van deze afzonderlijke cultuurparagraaf werd er door Europa overgegaan tot actie. Drie programma's vormden de voorlopers van het cultuurprogramma *Cultuur 2000*.

1.2. De voorlopers van Cultuur 2000

1.2.1. Caleidoscoop

Het eerste programma dat op basis van artikel 151 ondersteund werd was het *Caleidoscoop* programma. Het werd aangenomen door het Europese Parlement en de Raad van Ministers voor een periode van drie jaar (1996-1998) met een budget van 26,5 miljoen euro. In 1999 werd het programma een jaar verlengd en kreeg het een extra budget van 10, 2 miljoen euro ter beschikking.

De doelstellingen van het programma waren het stimuleren van culturele en artistieke creaties met een Europese dimensie, het ondersteunen van professionele opleidingen voor artiesten en andere culturele actoren en het vereenvoudigen van de toegang tot verschillende culturen. Bij elk project moesten minstens drie verschillende lidstaten betrokken zijn. In totaal konden 518 projecten op financiële steun rekenen. Onder andere het Barok- en Jeugdorkest van de EU, de Europese culturele hoofdstad en de Europese culturele maand werden op deze manier gesubsidieerd. De sectoren die onder het programma vielen, waren de plastische en visuele kunsten (schilderkunst, beeldhouwkunst en architectuur), de uitvoerende kunsten (dans, muziek, theater enz.), de toegepaste kunsten (fotografie en design) en multimedia, als vorm van artistieke expressie.

1.2.2. Ariane

In 1997 ging het *Ariane* programma van start. Het liep gedurende een periode van twee jaar en werd in 1999 een jaar verlengd. Het beschikte over een budget van 11,3 miljoen euro waarmee 767 projecten gefinancierd werden.

Het promoten en ondersteunen van de boeken- en lectorsector, het verhogen van de kennis en de verspreiding van literaire werken en het bevorderen van de kennis over de geschiedenis van de Europese volkeren bleken de belangrijkste doelstellingen van dit programma. Vernieuwende studies en research in deze sectoren werden ook financieel

gesteund. Er werd ook een grote nadruk gelegd op de samenwerking tussen de verschillende lidstaten. *Ariane* ondersteunde vertalingen van theaterstukken, literatuur en referentiewerken. Daarnaast subsidieerde het programma ook de Europese Literatuurprijs en de Europese Vertaalprijs, beter bekend als de *Aristeion Prijs*.

1.2.3. Raphaël

Het *Raphaël* programma werd door het Europese Parlement in 1997 voor een periode van vier jaar aangenomen.

Daarvoor werd 30 miljoen euro vrijgemaakt. In totaal werden er ongeveer 360 projecten gefinancierd waaronder 18 Europese erfgoed laboratoria. Deze laatste stonden in voor complexe restauratieoperaties op erfgoedsites of op monumenten van uitzonderlijk belang. De doelstellingen van het programma waren het ondersteunen van de bescherming, conservatie en ontwikkeling van het Europese culturele erfgoed, het verhogen van het publieke bewustzijn en de toegang tot dit erfgoed. Er werd ook aandacht besteed aan samenwerking met ontwikkelingslanden en internationale organisaties. Het programma concentreerde zich voornamelijk op museums, archieven, bibliotheken, architectuur en natuurlijke landschappen. In 2000 werd het door het *Cultuur 2000* programma vervangen.

2. Cultuur 2000

De drie grote programma's *Caleidoscoop*, *Ariane* en *Raphaël* werden in december 1999 afgerond. Ze werden opgevolgd door één overkoepelend programma: *Cultuur 2000*. Dit programma liep aanvankelijk over een periode van vijf jaar, maar werd met een jaar verlengd. Voor deze hele periode was een budget van 236,5 miljoen euro beschikbaar. In 2007 werd het programma opgevolgd door een nieuw cultuurprogramma: *Cultuur 2007*.

Aan *Cultuur 2000* ging een lange consultatieprocedure vooraf. Er werd nagegaan wat de tekortkomingen van de drie voorgaande programma's waren en hoe deze verbeterd konden worden.

Ook tijdens *Cultuur 2000* werden evaluaties gehouden waardoor men het programma kon bijsturen waar nodig. Met het nieuwe programma wou men inspelen 'op de moderne ontwikkelingen en de verlangens van de Europese burgers en de culturele actoren' (Europese Commissie, 2007).

In dit hoofdstuk zal worden stilgestaan bij de doelstellingen van het programma, de concrete uitwerking en de rol van de cultuurcontactpunten.

2.1. Doelstellingen

Cultuur 2000 is een subsidieprogramma van de Europese Commissie. Het programma staat in voor de cofinanciering van artistieke en culturele samenwerkingsprojecten met een Europese dimensie. Het ondersteunt kwalitatief goede programma's die vernieuwend en creatief zijn en representatief voor het huidige culturele aanbod. Het programma staat open voor alle kunsttakken: uitvoerende kunsten, cultureel erfgoed, visuele kunsten, boek en literatuur, vertaling, samenwerking met derdewereldlanden en multidisciplinaire creativiteit. Na 2001 verdween de tak multidisciplinaire creativiteit. Vanaf dan moest men cross-overprojecten onderbrengen in een kunsttak. Niet enkel projecten die plaatsvinden binnen een domein, maar ook grensoverschrijdende projecten worden door het programma gestimuleerd.

In artikel 1 van besluit nr. 508/2000/EG van het Europese Parlement en de Raad van 14 februari 2000 werden de doelstellingen van het programma geformuleerd (Europees Parlement, 2000: 2-3):

- a) bevordering van de culturele dialoog en van de wederzijdse kennis van cultuur en geschiedenis van de Europese volkeren;
- b) bevordering van creativiteit en van transnationale verspreiding van cultuur, alsmede van het verkeer van kunstenaars, scheppende kunstenaars, andere in de culturele sector werkzame personen en beroepsbeoefenaars en van hun werk, met speciale nadruk op jonge kunstenaars en maatschappelijk kansarmen, alsook op culturele verscheidenheid;
- c) accentueren van de culturele verscheidenheid en ontwikkeling van nieuwe culturele expressievormen;
- d) delen en accentueren, op Europees niveau, van het gemeenschappelijke culturele erfgoed van Europees belang, verspreiding van kennis en bevordering van goede praktijken inzake het behoud en de instandhouding van dat erfgoed;
- e) in aanmerking nemen van de rol van cultuur bij de sociaaleconomische ontwikkeling;
- f) bevordering van een interculturele dialoog en wederzijdse uitwisseling tussen de Europese en de niet-Europese culturen;
- g) expliciete erkenning van de cultuur als een factor die de economie, de sociale integratie en het burgerschap bevordert;
- h) verbetering van de toegang tot en de deelname aan cultuur in de Europese Unie voor zoveel mogelijk burgers.

Deze doelstellingen waren redelijk breed geformuleerd en bleven niet beperkt tot louter culturele factoren. Ook economische en sociale factoren werden bij het programma betrokken. Belangrijk was wel dat alle projecten (behalve de vertaalprojecten) die in het kader van *Cultuur 2000* werden ingediend, moesten voldoen aan minstens één van de volgende drie aspecten: 'het aanspreken van de burger; nieuwe technologieën en/of nieuwe media gebruiken om creativiteit te stimuleren; een band leggen tussen traditie en vernieuwing, tussen verleden en toekomst' (Van Wijmeersch, 2003: 4).

2.2. Concrete uitwerking

2.2.1. Acties

Cultuur 2000 werd onderverdeeld in drie verschillende acties.

a) Actie 1: specifieke, vernieuwende en/of experimentele acties

Onder actie 1 verstaat men de eenjarige projecten met een vernieuwend of experimenteel karakter. Het project kan uitgevoerd worden door een partnerschap of een netwerk van minstens drie organisatoren uit verschillende landen. Na een jaar kan het project eventueel met nog eens twee jaar verlengd worden. De meest belangrijke doelstellingen van deze actie zijn: het stimuleren van de deelname aan cultuur bij de Europese bevolking, specifiek bij jongeren en kansarmen; het bevorderen van de opkomst en de verspreiding van nieuwe expressievormen binnen de traditionele culturele gebieden; 'het verbeteren van de toegang tot het lezen in het algemeen en van het boek in het bijzonder' (Van Wijmeersch, 2003: 5); het bevorderen van initiatieven op gebied van sociale integratie en het stimuleren van de interculturele dialoog.

'Voor eenjarige projecten varieert de steun tussen € 50 000 en € 150 000 en bedraagt in geen geval meer dan 50% van het subsidiabele budget van het project. Dit houdt in dat het totaal budget voor een eenjarig project minstens € 100 000 bedraagt en maximum € 300 000. In de regel wordt jaarlijks 45% van het Cultuur 2000-budget besteed aan deze actie' (Van Wijmeersch, 2003: 5).

b) Actie 2: geïntegreerde acties van gestructureerde, meerjarige samenwerkingsovereenkomsten

Onder deze actie vallen de meerjarige projecten. Een dergelijk project beschikt over een partnerschap of netwerk van minstens vijf culturele organisaties uit verschillende landen. Een project duurt minstens twee en maximum drie jaar. Projecten onder deze actie zijn duurzaam en grootschalig en beogen een effect dat het puur artistieke of culturele overstijgt (zoals sociale of economische effecten). Belangrijke doelstellingen bij actie 2 zijn: de coproductie en verspreiding van kunstwerken en het stimuleren van andere culturele manifestaties in de EU zodat de toegankelijkheid zoveel mogelijk toeneemt; de

mobiliteit van kunstenaars en andere culturele actoren bevorderen; het bijscholen van professionele actoren en het uitwisselen van ervaringen tussen professionelen; onderzoeksprojecten over culturele thema's van Europees belang; het gebruik van nieuwe technologieën en projecten die de nadruk leggen op culturele diversiteit, meertaligheid en de bevordering van de wederzijdse kennis van de geschiedenis en culturele waarden.

Voor deze projecten 'bedraagt de gevraagde steun ten hoogste € 300 000 per jaar en mag deze niet meer bedragen dan 60% van het totale subsidiabele budget van de samenwerkingsovereenkomst. In de regel wordt jaarlijks 35% van het Cultuur 2000-budget besteed aan deze actie' (Van Wijmeersch, 2003: 6).

c) Actie 3: bijzondere culturele evenementen met een Europese of internationale uitstraling

Onder actie 3 vallen grootschalige evenementen zonder specifieke duur of verplicht partnerschap. Deze evenementen benadrukken de culturele diversiteit, bevorderen de internationale en interculturele dialoog en wakkeren het gemeenschapsgevoel aan. Onder andere de Europese Culturele hoofdsteden, Europese prijzen voor literatuur, vertaling en architectuur en de "Europese laboratoria voor het cultureel erfgoed" behoren tot deze actie. 'Projecten uit actie 3 krijgen minimum € 150 000 en maximum € 300 000 per jaar en het gevraagde bedrag mag niet hoger zijn dan 60% van het totale subsidiabele budget. In de regel wordt jaarlijks 10% van het Cultuur 2000-budget aan deze actie besteed' (Van Wijmeersch, 2003: 7).

Wanneer men een projectvoorstel indient, dient men wel rekening te houden met de 5%-regel: zowel als projectleider of als co-organisator moet men steeds een eigen bijdrage kunnen leveren die minstens 5% van het totale budget bedraagt. Deze regel kwam er pas in 2001, toen duidelijk werd dat verschillende actoren na de formele aanvraag op het laatste nippertje afhaakten wegens ontoereikende financiële mogelijkheden.

2.2.2. Verticale en horizontale aanpak

Bij deze drie acties komen zowel een verticale als een horizontale aanpak van de projecten in aanmerking voor subsidies. Er moet wel telkens aan bepaalde voorwaarden worden voldaan.

a) Verticale aanpak

Bij een verticale aanpak wordt er een onderscheid gemaakt tussen ten eerste de sectoren muziek, podiumkunsten, plastische en visuele kunsten, architectuur en andere vormen van kunstzinnige expressie, ten tweede boeken, lezen en vertalen en ten derde het culturele erfgoed van Europees belang.

Bij de eerste groep is het noodzakelijk dat de projecten voldoen aan het stimuleren van uitwisseling en samenwerking tussen culturele actoren; het bevorderen van de mobiliteit van kunstenaars en hun kunstwerken; het verbeteren van de opleidingsmogelijkheden; het aanmoedigen van de creativiteit en het steunen van initiatieven waarbij creativiteit als middel voor sociale integratie wordt ingezet.

Wat betreft boeken, lezen en vertalen moet men met volgende voorwaarden rekening houden: het promoten van het boek en het lezen, specifiek bij jongeren en kansarmen; het vertalen van literaire werken uit heel Europa; het ondersteunen van de opleidingsmogelijkheden en de mobiliteit van degenen die in de literaire sector werkzaam zijn en het stimuleren van uitwisselingsprojecten tussen instellingen of personen uit de verschillende lidstaten of derde landen.

Bij de derde groep is het van belang om het behoud en de restauratie van het erfgoed te bevorderen; expertise tussen verschillende instellingen uit te wisselen; de toegang tot het culturele erfgoed te verbeteren; de opleidingsmogelijkheden en de mobiliteit van zowel studenten als docenten te verbeteren; 'internationale samenwerking te bevorderen met het oog op de ontwikkeling van nieuwe technologieën en de vernieuwing in de verschillende sectoren van het erfgoed en het behoud van traditionele ambachtelijke technieken en methoden en om de samenwerking met derde landen en relevante internationale organisaties te bevorderen' (Europees Parlement, 2000: 8).

b) Horizontale aanpak

Bij een horizontale aanpak, d.w.z. waarbij een aantal culturele sectoren betrokken zijn, wordt ernaar gestreefd synergie te bevorderen en culturele creativiteit te ontwikkelen. Dit kan zowel gebeuren door 'het stimuleren van domeinoverschrijdende projecten als door het ondersteunen van gezamenlijke activiteiten in het kader van verschillende communautaire programma's en beleidsgebieden' (Europees Parlement, 2000: 9).

2.2.3. *Mogelijke deelnemers*

‘Elke culturele organisatie (publiek of privé) met een eigen rechtsvorm die gevestigd is in een van de deelnemende landen kan als hoofdaanvrager of co-organisator optreden. Hierdoor komen zeer uiteenlopende organisaties in aanmerking: culturele, socioculturele en educatieve vzw’s, steden, gemeenten en andere openbare instellingen, scholen, universiteiten, jeugdorganisaties enz.’ (Cultuurcontactpunt Vlaanderen, 2007).

2.2.4. *Mogelijke partners*

Oorspronkelijk kwamen enkel de 15 lidstaten van de EU in aanmerking voor het subsidieprogramma samen met de drie landen van de Europese Economische Ruimte. In 2001 werd deze regel aangepast en werd het programma ook toegankelijk voor de (toenmalige) geassocieerde landen. Vanaf dan was het programma toegankelijk voor de 25 lidstaten¹ van de Europese Unie (België, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië en Zweden), de drie landen van de Europese Economische Ruimte (IJsland, Liechtenstein en Noorwegen) en de twee (toenmalige) kandidaat-lidstaten (Bulgarije en Roemenië).

Daarnaast staat het programma eveneens open voor samenwerking met derde landen die associatie- of samenwerkingsovereenkomsten van culturele aard hebben gesloten. Ook samenwerking met internationale culturele organisaties zoals Unesco of de Raad van Europa is mogelijk.

¹ Sedert 2004 behoren Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië tot de Europese Unie. In 2007 werden ook Bulgarije en Roemenië lid.

2.3. Cultuurcontactpunt

Er werd in alle deelnemende landen een Cultuurcontactpunt (CCP) opgericht. België beschikt over twee CCP's: een voor de Vlaamse Gemeenschap en een voor de Franstalige en Duitstalige Gemeenschap. Deze contactpunten hebben als doel informatie met betrekking tot het programma *Cultuur 2000* te verschaffen. Er wordt van hen verwacht dat ze het programma bij de verschillende belanghebbenden promoten. Zij verspreiden de oproep voor projectvoorstellen en begeleiden indien gewenst organisaties bij het opstellen van hun dossier. Hun taak eindigt op het moment dat het dossier bij Europa wordt ingediend. Daarnaast kunnen zij bepaalde organisaties ook adviseren informatie in te winnen over andere (inter)nationale steunmaatregelen.

De verschillende CCP's komen geregeld samen om ideeën en ervaringen uit te wisselen. Er wordt tweemaal per jaar een formele vergadering gehouden in het land dat voorzitter is van de EU. Daarnaast treffen de contactpunten elkaar een- of tweemaal per jaar in Brussel in het kader van trainingen en discussiemomenten.

3. Europese evaluatie van Cultuur 2000

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op twee externe evaluaties van *Cultuur 2000*. In 2003 maakte het Deense adviesbureau PLS Ramboll Management een eerste tussentijdse evaluatie van het cultuurprogramma voor de periode 2000-2001. Een tweede tussentijdse evaluatie werd uitgevoerd in 2005 door het Britse adviesbureau Ecotec Research and Consulting Ltd. Deze studie werd gezien als een aanvulling op de eerste evaluatie en bespreekt de periode 2000-2004.

3.1. Evaluatie door PLS Ramboll Management

Het Deense adviesbureau PLS Ramboll Management voerde op vraag van de Commissie een eerste evaluatie van het programma *Cultuur 2000* uit. Ze namen hiervoor interviews af van deskundigen, CCP's en medewerkers van de Commissie, hielden een enquête onder projectleiders en medeorganisatoren van zowel geselecteerde als niet-geselecteerde projecten en deden enkele casestudies. De nadruk van het onderzoek lag op de kwaliteit, effecten, efficiëntie en doelmatigheid van het programma.

De algemene conclusie van het adviesbureau was positief. Het programma *Cultuur 2000* heeft een unieke en positieve bijdrage aan de culturele samenwerking in Europa geleverd. 'Het programma gaf een culturele meerwaarde door bij te dragen aan de totstandkoming van nieuwe vormen van culturele expressie, meer publiek te trekken dan was voorzien en de mobiliteit van kunstenaars en culturele actoren te bevorderen' (PLS Ramboll Management, 2003: 5).

Daarnaast was er ook sprake van een Europese meerwaarde doordat *Cultuur 2000* tot nieuwe transnationale samenwerking geleid heeft. Vaak werden er nieuwe partnerschappen gevormd die van duurzame aard leken te zijn. De meeste partnerschappen kwamen tot stand op initiatief van actoren uit de grotere landen van de EU. Men dient wel op te merken dat 62% van de partnerschappen gerealiseerd werd op basis van eerdere samenwerking. Het voordeel hierbij was dat men al op voorhand wist wat men van de andere partners mocht verwachten.

Een meerderheid van de projectleiders was ook van mening dat de projecten zonder de steun van *Cultuur 2000* nooit plaatsgevonden hadden. Het programma was dus zeker relevant, het overlapte niet met andere programma's.

Gedurende de eerste twee jaren onderging het programma al enkele wijzigingen: de (toenmalige) geassocieerde landen werden opgenomen in het programma en de 5%-regel werd ingevoerd. Hierdoor werd iedere partner verantwoordelijk voor een bijdrage van minstens 5% van het totale budget. Het adviesbureau stond positief tegenover deze veranderingen aangezien de partnerkeuze op deze manier vergroot werd en men ook zekerder was van effectieve deelname bij de partners. Het is wel mogelijk dat deze 5%-regel sommige culturele actoren heeft afgeschrikt om deel te nemen aan het programma wegens te grote financiële lasten.

De evaluatie van het adviesbureau bevatte ook enkele negatieve opmerkingen. Zo waren de doelstellingen van het programma te ruim voor het budget dat men ter beschikking had. De beoogde socio-economische doelstellingen werden in de eerste twee jaren niet bereikt. Het adviesbureau stelde dan ook voor deze doelstellingen achterwege te laten en zich op de puur culturele doelstellingen te richten. Het evaluatiebureau was ook van mening dat het aanduiden van prioritaire doelgroepen 'de synergie met andere communautaire acties zou kunnen versterken' (PLS Ramboll Management, 2003: 24).

Ook de selectieprocedure moest volgens het adviesbureau sneller en transparanter gebeuren.

Daarnaast heeft men vastgesteld dat er bij eenjarige projecten vaak een probleem van beperkte kasstroom optrad bij de organisatoren van een project. De Commissie heeft dit probleem echter al geanticipeerd door van de "50/50"-regel (waarbij 50% van de subsidie vooraf gestort werd en 50% achteraf) over te gaan op een systeem van "70% vooraf, 30% achteraf".

Europa moest ook een intensievere dialoog met de deelnemers opbouwen zodat ze het programma beter aan hun behoeften kon aanpassen.

Het adviesbureau onderzocht ook de rol van de CCP's. De conclusie was dat ze in de meeste gevallen hun contractuele verplichtingen efficiënt nagekomen zijn. Vaak hebben de CCP's projecten ook tijdens de uitvoeringsfase ondersteund, hoewel ze hier contractueel niet voor verantwoordelijk waren. Hun officiële taak ligt immers in het promoten van het programma en het verlenen van assistentie aan potentiële aanvragers.

‘De analyse door PLS Ramboll Management lijkt daarmee aan te geven dat de CCP’s hetzij mogelijk meer middelen tot hun beschikking hadden dan noodzakelijk was, hetzij deze aanvullende taken op zich konden nemen dankzij de kostenbesparingen die zij hadden bereikt of dankzij aanvullende financiering uit overheidsmiddelen of particuliere bronnen’ (PLS Ramboll Management, 2003: 18). Er werd ook opgemerkt dat de CCP’s eventueel dienst zouden kunnen doen als verzamelpunt voor opmerkingen betreffende *Cultuur 2000*.

Het adviesbureau heeft dus het belang van *Cultuur 2000* duidelijk aangetoond, maar de studie heeft ook uitgewezen dat bepaalde punten voor verbetering vatbaar waren.

3.2. Evaluatie door Ecotec Research and Consulting Ltd.

In 2005 werd een tweede tussentijdse evaluatie door Ecotec Research and Consulting Ltd. uitgevoerd. Het bureau nam onder andere interviews af van projectleiders, medeorganisatoren en experts, plaatste een enquête on line voor de deelnemers aan *Cultuur 2000* en onderzocht enkele casestudies. De aandacht van de onderzoekers ging vooral naar de relevantie, efficiëntie, effectiviteit, bruikbaarheid en duurzaamheid van het programma.

Ook hier was de eindconclusie positief: *Cultuur 2000* bood een antwoord op de noden in de culturele sector. Het was het enige EU-programma dat zich specifiek tot de culturele sector richtte. Dankzij het programma waren er duurzame transnationale samenwerkingsverbanden tot stand gebracht en werden er kwaliteitsproducten afgeleverd. Het programma heeft zijn relevantie duidelijk bewezen. Zeer verscheidene organisaties hebben projectvoorstellen ingediend en kunnen uitwerken. Zowel traditionele als minder conventionele culturele actoren hebben vernieuwing in het Europese cultuurlandschap gebracht. Door het beperkte budget moest het programma prioriteiten stellen, maar volgens het rapport heeft dit niets afgedaan aan de kwaliteit en relevantie van *Cultuur 2000*. De invoering van de “70% vooraf, 30% achteraf”-regel werd positief geëvalueerd. In tegenstelling tot het eerste evaluatierapport vond men niet dat de socio-economische doelstellingen te ambitieus waren.

But there is no evidence that the inclusion of objectives relating to culture’s role in tackling social and economic disadvantage is too ambitious, unachievable with the resources available, or distracts

attention from the core objectives of co-operation and exchange (Ecotec Research and Consulting Limited, 2006: v).

Het rapport was lovend over de Europese en culturele waarden die het programma met zich meegebracht heeft: deelnemers kregen een groter inzicht in het Europese cultuurlandschap, de interculturele dialoog werd versterkt en culturele actoren bereikten een steeds hogere graad van professionalisme. Ook werd de integratie van nieuwe lidstaten dankzij het programma bevorderd.

Ook dit rapport bevatte enkele negatieve punten. De onderverdeling in artistieke velden was volgens het adviesbureau voor verbetering vatbaar. Het was soms moeilijk voor multidisciplinaire projecten om hun project duidelijk te omschrijven omdat men verplicht werd een bepaald veld te kiezen.

De complexiteit van de aanvraag werd door sommige deelnemers ook als een belemmering ervaren. Een eenvoudiger aanvraagformulier en grotere transparantie zouden deze drempel kunnen verlagen.

Daarnaast vond Ecotec het ook belangrijk dat elke aanvrager feedback kreeg over het waarom van zijn goed- of afkeuring. Nu wist men niet waarom men de ene keer wel een subsidie kreeg en voor een ander project niet geselecteerd werd.

De doelstellingen van *Cultuur 2000* werden soms niet bereikt door gebrek aan ervaring met Europese projecten, zwak management, gebrekkig contact met de medeorganisatoren en een algemeen tekort aan middelen in de culturele sector. Bepaalde deelnemers aan eenjarige projecten vonden de tijd ook te beperkt om van echte samenwerking te kunnen spreken.

Wat betreft de rol van de CCP's was het rapport overwegend positief: de CCP's voerden hun contractuele verplichtingen naar behoren uit. Er was bij enkele CCP's wel enige bezorgdheid over een tekort aan middelen. Vooral in de grotere landen was er vraag naar meer financiële ondersteuning. In tegenstelling tot een aanbeveling van het eerste evaluatierapport werden de CCP's niet als verzamelpunt voor opmerkingen betreffende het programma ingezet.

Tijdens de voorbereiding van *Cultuur 2007*, het nieuwe cultuurprogramma van Europa, werd rekening gehouden met de opmerkingen en aanbevelingen van deze twee evaluaties.

4. De Vlaamse en Brusselse evaluatie van Cultuur 2000

In dit hoofdstuk staat de Vlaamse en Brusselse evaluatie van *Cultuur 2000* centraal. Er zal worden stilgestaan bij de gehanteerde methodologie en de resultaten van het onderzoek. Dit alles wordt gevolgd door een conclusie waarbij de relevantie van het programma *Cultuur 2000* bekeken wordt.

4.1. Inleiding

Dit onderzoek richt zich op de ervaringen van Vlaamse en Brusselse organisaties die deelgenomen hebben aan het Europese subsidieprogramma *Cultuur 2000*. Er wordt aandacht besteed aan de verspreiding van het programma, de partnerschappen, de rol van het Cultuurcontactpunt Vlaanderen, de selectieprocedure, de doelstellingen van *Cultuur 2000* en de kennis betreffende het nieuwe programma *Cultuur 2007*. Om in deze domeinen voldoende inzicht te krijgen, werden interviews afgenomen van organisaties die deelnamen aan het programma gedurende de periode 2000-2006.

De relevantie van het onderzoek ligt in het feit dat er in Vlaanderen nooit eerder een dergelijk onderzoek werd verricht. Vorig jaar werd wel een kwantitatief onderzoek naar het aandeel van Vlaanderen in het cultuurprogramma gehouden, maar hierbij werd geen aandacht geschonken aan de ervaringen van de deelnemers aan het programma. De resultaten van het onderzoek zullen worden doorgegeven aan het Cultuurcontactpunt Vlaanderen.

4.2. Methodologie

Aanvankelijk was het de bedoeling enkel de ervaringen van Vlaamse deelnemers te bestuderen. Naarmate het onderzoek vorderde, werd duidelijk dat er uit Vlaanderen te weinig respons kwam om representatieve antwoorden te formuleren. Toen werden ook Brusselse organisaties aangesproken. Zowel projectleiders als medeorganisatoren werden gecontacteerd. Onder de Vlaamse deelnemers vallen alle projecten die tot de Vlaamse Gemeenschap behoren, met uitzondering van Brussel. Onder Brusselse organisaties vallen alle projecten die zowel op de Franstalige als Vlaamse Gemeenschap beroep kunnen doen zoals de *Beursschouwburg*, nationale organisaties als *De Munt* en Europese organisaties als

the International Yehudi Menuhin Foundation, waarvan de hoofdzetel zich in Brussel bevindt.

4.2.1. Dataverzameling

Om de gewenste informatie te krijgen, werden zoveel mogelijk organisaties aangesproken die de afgelopen jaren deelgenomen hebben aan *Cultuur 2000*. In de bijlage vindt u een overzicht van de Vlaamse en Brusselse deelnemers aan *Cultuur 2000* (Actie 1 en Actie 2). Het overzicht is gebaseerd op gegevens die op de site van de Europese Commissie voorkomen. Het overzicht kan onvolledig zijn. In de excelbestanden die door de Europese Commissie ter beschikking werden gesteld, werd niet altijd een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de categorieën deelnemer en medeorganisator. De laatste is verplicht vijf procent van het totale budget te leveren, een deelnemer niet. In het overzicht werd geprobeerd enkel projectleiders en medeorganisatoren weer te geven. In totaal werden zesentwintig antwoorden verzameld, twintig personen werden geïnterviewd, zes personen beantwoordden de vragen schriftelijk. Veertien ondervraagden hadden ervaring als medeorganisator, acht als projectleider en vier zowel als medeorganisator als projectleider.

4.3. Resultaten

Het onderzoek wil de relevantie van het programma achterhalen aan de hand van de ervaringen van de deelnemers. Zij kunnen beter dan wie ook inschatten of het programma zijn doelstellingen bereikt heeft. Daarnaast kunnen ze ook de zwakke punten van *Cultuur 2000* aanwijzen. De resultaten zijn gebaseerd op de interviews en antwoorden die u in de bijlage kan terugvinden. Ook de vragenlijst bevindt zich in de bijlage.

4.3.1. Verspreiding van het programma

De overgrote meerderheid van de ondervraagden had al ervaring met het opzetten van Europese projecten voor ze aan *Cultuur 2000* deelnamen. Sommigen hadden deelgenomen aan andere Europese programma's zoals *Caleidoscoop*, de voorloper van *Cultuur 2000*, of het *Zesde kaderprogramma*, een Europees subsidieprogramma voor research, technologische ontwikkeling en demonstratie. Andere Europese projecten waren ontstaan

na het tot stand komen van netwerken tussen verschillende Europese partners. Het ging dan vaak om coproducties of rondreizende tentoonstellingen.

De deelnemers kwamen op uiteenlopende manieren met *Cultuur 2000* in contact. Degenen die al aan *Caleidoscoop* deelgenomen hadden, waren op de hoogte van het nieuwe subsidieprogramma. Velen werden via de website van Europa, nieuwsbrieven, collega's of het Cultuurcontactpunt Vlaanderen geïnformeerd. Anderen botsten in hun zoektocht naar subsidies op de mogelijkheid van *Cultuur 2000*. Ruim een derde had geen weet van het bestaan van *Cultuur 2000*. Het waren dan de partners die hen op deze mogelijkheid wezen.

4.3.2. Rol van het Cultuurcontactpunt Vlaanderen (CCP)

Het CCP werd opgericht bij de start van het subsidieprogramma *Cultuur 2000*. Oorspronkelijk viel het CCP onder Cultuurnet Vlaanderen, nu is het ondergebracht in het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media van de Vlaamse Overheid.

Naar aanleiding van dit onderzoek werd een interview afgenomen van Gudrun Heymans, huidig verantwoordelijke van het CCP Vlaanderen. Dit interview is terug te vinden in de bijlage.

De meeste organisaties deden geen beroep op het CCP om een aanvraag in te dienen bij *Cultuur 2000*. Slechts zes organisaties, telkens projectleiders, bouwden een samenwerking op met het CCP. Als medeorganisator moet men de aanvraag niet zelf indienen, dit gebeurt door de projectleider die logischerwijs het CCP van zijn eigen land aanspreekt. Het CCP staat wel open voor vragen van medeorganisatoren.

Sommige organisaties deden een beroep op andere CCP's omdat deze meer informatie konden verstrekken. Zeker in 2000 stond het CCP Vlaanderen nog in haar kinderschoenen en was men nog niet vertrouwd met de materie. Een paar deelnemers zoals Fabien Audooren, artistiek directeur van het *Internationaal Straattheaterfestival* en Wim Wabbes, muziekprogrammatrice van het *Kunstencentrum Vooruit*, contacteerden het CCP in Parijs omdat deze meer expertise had in het opstellen van Europese dossiers.

De samenwerking tussen het CCP en aanvragers verliep over het algemeen vlot. Vaak vond er een algemene informatievergadering plaats waarna men het CCP kon contacteren voor verdere, specifieke vragen. De meeste deelnemers vonden het een gemis dat het dossier na de goedkeuring niet verder opgevolgd werd door het CCP.

Sommige deelnemers hadden ook kritiek op het CCP omdat het niet op elk moment bereikbaar was. Door een samenloop van omstandigheden was de verantwoordelijke dit jaar een week voor de deadline voor het indienen van nieuwe aanvragen afwezig. Haar afwezigheid kwam bij sommigen ietwat onprofessioneel over. Men moet hier natuurlijk wel rekening houden met het feit dat maar een persoon werkzaam is bij het CCP en dit slechts halftijds. Dit is niet te vergelijken met andere CCP's zoals die van Londen, Parijs of Amsterdam, die over een uitgebreidere staf, een groter budget en meer expertise beschikken. Deze CCP's hebben wel de mogelijkheid om aanvragers verder te begeleiden, ook al behoort dit niet tot hun oorspronkelijke takenpakket.

Vaak kloppen aanvragers bij het CCP aan met vragen over de selectieprocedure, de financiële en juridische aspecten van een dossier en met vragen van praktische aard. Vaakgestelde vragen betreffen de moeilijkheidsgraad van de subsidieaanvraag, welke projecten de meeste kans maken op selectie, het krijgen van eventuele feedback bij weigering van het project, wie de financiële verantwoordelijkheid draagt, hoe gedetailleerd de begroting moet zijn, waar men bepaalde kosten moet onderbrengen bij het opstellen van het budget en hoe de terugbetaling door de Europese Commissie gebeurt.

Gudrun Heymans zou graag instaan voor de verdere opvolging van geselecteerde projecten, maar dit is nu financieel niet haalbaar. Onder minister Anciaux heeft men een studie gemaakt over de eventuele uitbreiding van de activiteiten van het CCP. Het CCP zou dan CCPPlus worden. De medewerkers zouden dan de geselecteerde dossiers kunnen opvolgen en ook informatie over andere subsidiemogelijkheden verstrekken. Nu verwijst mevrouw Heymans iedereen door naar collega's of websites zonder zelf voldoende kennis te hebben over de inhoud van die programma's. Bij een uitbreiding van het CCP zou men zich kunnen informeren over programma's als *Grundtvig*, *eContent*, *EuropeAid*, *Leonardo*, *Socrates*, *Media Plus*, het *Zevende Kaderprogramma* enz. Deze programma's sluiten misschien beter aan bij een bepaald project dan *Cultuur 2000*. Wanneer men van al deze programma's beter op de hoogte zou zijn, zou men ook een betere service kunnen geven aan iedereen die het CCP contacteert.

Verder is het ook belangrijk een nog grotere zichtbaarheid te creëren voor het CCP. De communicatie met de culturele sector aangaande de subsidiemogelijkheden door Europa kan nog beter. Nog steeds niet iedereen die tot de doelgroep van *Cultuur 2000* en *Cultuur 2007* behoort, weet af van het bestaan van deze programma's en van het CCP. Gudrun

Heymans is wel van mening dat een grotere visibiliteit ook een grotere bevoegdheid voor het CCP moet betekenen. Er moet meer inhoud tegenover staan.

4.3.3. Partnerschappen

Om in aanmerking te komen voor *Cultuur 2000* moest men een project indienen samen met deelnemers uit minstens drie verschillende landen. Niemand van de ondervraagden maakte gebruik van de database die door het CCP ter beschikking werd gesteld. Iedereen heeft op eigen initiatief de partnerschappen tot stand gebracht. Vaak ging het om partners waarmee men al eerder had samengewerkt. Op deze manier wist men hoe de samenwerking ongeveer zou verlopen, ook al zal de ervaring bij elk project verschillend geweest zijn. Wanneer men kiest voor partners uit een bestaand netwerk, weet men dat men ongeveer op dezelfde golflengte zit: het netwerk is gevormd rond gemeenschappelijke interesses voor bepaalde artiesten of kunsttakken.

Soms kwamen de partnerschappen tot stand door het leggen van contacten op congressen, festivals, conferenties enz. Bij nog andere projecten zijn de partnerschappen organisch gegroeid tijdens het uitwerken van de projecten. Niemand heeft lukraak partners gekozen zonder te weten wat ze te bieden hadden.

De meerderheid van de ondervraagden wou niet met bepaalde landen samenwerken, maar koos zijn partners op basis van expertise, nieuwe inbreng, bestaande netwerken, gemeenschappelijke interesses, motivatie enz. De meeste deelnemers vonden het belangrijk om inhoudelijk eenzelfde voeling te hebben. Soms was er wel een expliciete voorkeur voor bepaalde landen in functie van het project. Het project *Stadsgezichten 2004* van het *Davidfonds* was gericht op de gemeenschappelijke religieuze geschiedenis van België, Nederland en Frankrijk. De keuze voor partners uit deze landen was dan ook een logisch gevolg.

De meeste ondervraagden hadden ook geen voorkeur voor nieuwe lidstaten, hoewel Europa hier wel gevoelig voor is en de selectie hierdoor net iets gemakkelijker kan verlopen. Fabien Audooren van het *Internationaal Straattheaterfestival* merkte op dat samenwerken met deze landen soms gewoon niet mogelijk was. Voor *Eunetstar* waren Roemenië en Slovenië wel partners, maar geen medeorganisatoren. Het was voor deze landen financieel niet haalbaar om een dergelijk project mee te organiseren. Ook bij *Theorem*, een project dat gericht was op het stimuleren van artistieke producties in

Centraal- en Oost-Europa, was geen van deze landen medeorganisator. Ze hadden te weinig expertise en onvoldoende financiële middelen om een dergelijk project tot een goed einde te brengen. Inmiddels is het project aan deze landen overgedragen, nu beschikken ze wel over voldoende ervaring om dit te leiden.

Aanvankelijk bestond er ook een grote kloof tussen de nieuwe lidstaten en West-Europa. Er was een grote achterstand op artistiek gebied. Na de val van het communisme ging een volledig nieuwe wereld voor hen open. Er moest een voedingsbodem gegeven worden aan artistieke projecten. Dankzij de honger van vele Centraal- en Oost-Europese artiesten naar vernieuwing wordt de kloof steeds kleiner.

Sommige geïnterviewden kozen voor bepaalde partners omdat ze hen de kans gaven hun publiek te verruimen door te spelen op plaatsen waar ze nooit eerder hadden gespeeld.

Het merendeel van de ondervraagden had een voorkeur om samen te werken met al gekende organisaties. Organisaties die in eigen land al gekend zijn, hebben reeds steun verworven van de eigen overheid, kunnen rekenen op een bepaald publiek en krijgen erkenning voor hun werking. Dit is belangrijk aangezien de subsidie van Europa slechts als bijkomende steun mag gezien worden. Gekende organisaties geven vertrouwen. Een grote naam als het *Festival d'Avignon* biedt geloofwaardigheid en helpt op die manier een dossier verder. Organisaties die bekend staan voor hun internationale werking en degelijk administratief en artistiek werk leveren, kunnen de selectieprocedure wel eens beïnvloeden. Zeker wanneer een project artistieke vernieuwing brengt, kan een vertrouwde naam een pluspunt zijn.

Een minderheid vond de samenwerking met bekende organisaties niet belangrijk. Hun prioriteit lag bij de mensen die deelnamen aan het project, niet de organisatie waarvoor ze werkten. Volgens Bernadette De Loose, adjunct van de directie van het *Design museum Gent*, was het vooral belangrijk dat de deelnemers complementair waren. De naambekendheid deed niet echt ter zake.

Wat betreft een voorkeur voor soortgelijke organisaties antwoordde de meerderheid negatief. Vaak vond men het belangrijker dat men zowel internationaal, financieel als administratief kon samenwerken dan dat men te maken had met soortgelijke instellingen. Soms was het gewoon ook onmogelijk om equivalenten voor een bepaalde organisatie te vinden. Sommige deelnemers vonden het wel belangrijk dat iedere organisatie qua schaalgrootte te vergelijken was. Anders ontstonden er misschien financiële moeilijkheden.

Vaak zocht men gewoon partners met dezelfde interesses en een zekere ervaring op het internationale niveau, ongeacht de aard van de instelling. Voor sommige projecten was het onmogelijk om met soortgelijke organisaties samen te werken. Een dansgezelschap als *Ultima Vez* werkt vooral samen met festivals, theaters, danscentra enz., maar zal voor een nieuwe creatie geen beroep doen op andere dansgezelschappen.

Andere ondervraagden vonden het dan weer wel belangrijk om met soortgelijke organisaties samen te werken. Sommigen onder hen vonden het cruciaal om over dezelfde capaciteiten te beschikken, anderen vonden het moeilijk om met andere organisaties samen te werken door de aard van het project of door een gebrek aan expertise.

Bijna alle deelnemers waren enthousiast over de samenwerking met de partners. Slechts twee deelnemers hadden een minder positieve ervaring en drie organisaties hadden een dubbel gevoel bij de samenwerking.

Over het algemeen was het dus voor de meesten een positieve en interessante ervaring. Er moest wel telkens rekening gehouden worden met de verschillende culturen en met de verschillende prioriteiten die door iedere partner werden gesteld. Ook beschikte niet iedereen altijd over dezelfde financiële middelen. De samenwerking was een goede manier om ideeën uit te wisselen en zo tot een project te komen waar iedereen achter stond. Velen vonden het belangrijk om vooraf duidelijke afspraken te maken. De meeste partners waren zeer professioneel en legden ook de nodige flexibiliteit aan de dag wanneer dit door onvoorziene omstandigheden noodzakelijk bleek. De meerderheid vond het ook belangrijk de partners al op voorhand te kennen, zo kwam men voor minder grote verrassingen te staan.

Er waren ook minpunten. De administratieve rompslomp vertraagde soms de samenwerking. Ook was er niet altijd sprake van echt inhoudelijke samenwerking, wat door de deelnemers als een gemiste kans werd ervaren. Ook de soms moeilijke communicatie en de verschillende talen vertraagden de werking regelmatig. Het ontbreken van accurate vertalingen zorgde af en toe voor onnodige problemen. Ook het verschil in financiële middelen, vooral in samenwerking met de Oostbloklanden, zorgde wel eens voor moeilijkheden. In enkele gevallen stapte een van de partners uit het project, vaak uit financiële overwegingen. De druk op de projectleider werd dan zeer groot, want er kon geen extra steun van Europa gekregen worden. De projectleider had de verantwoordelijkheid om een nieuwe partner te vinden, wat bij een lopend project niet

altijd zo evident was. In andere gevallen was het soms spannend om de deadlines voor het indienen van onder andere de begroting te halen. Men kon niet echt druk uitoefenen op de partners, maar men moest al het materiaal wel op tijd bijeen krijgen. Dit zorgde soms voor kleine spanningen.

Enkel Nele Roels, zakelijk leider van de *Kopergietery*, en Mia Awouters, verantwoordelijke restauraties en conservator snaarinstrumenten van het *Muziekinstrumentenmuseum* (MIM), hadden echt negatieve ervaringen met *Cultuur 2000*.

Nele Roels ging niet akkoord met hoe het project geleid werd: enkel de projectleider had inspraak. Op die manier moest het project aan artistieke waarde inboeten en daarom besloot de *Kopergietery* om uit het project te stappen. Ze contacteerde wel eerst nog de Europese Commissie om objectieve informatie te verkrijgen omtrent *Cultuur 2000*, maar andere deelnemers voelden dit aan als een bedreiging. Het project verlaten was dan ook de enige aanvaardbare optie voor mevrouw Roels.

Mia Awouters was van mening dat het project waar het *MIM* aan meewerkte zeer vaag georganiseerd was. Het project miste een concrete uitwerking en kwam zeer amateuristisch over. Er waren ook problemen met de beschikbaarheid van de deelnemers. Was er een betere structuur geweest, dan was het project veel vlotter verlopen.

Over het algemeen heeft *Cultuur 2000* de deelnemers nuttige contacten opgeleverd op lange termijn. Het Europese subsidieprogramma is volgens velen een interessante manier om netwerken uit te bouwen. Bij bestaande netwerken hebben de projecten de band tussen de deelnemers nog verstevigd. Dankzij dergelijke projecten wordt het vertrouwen in elkaar ook versterkt.

Fabien Audooren merkte wel op dat het bij meerjarige projecten moeilijk is om een bestaand netwerk uit te breiden. Men is voor een langdurige periode aan bepaalde partners verbonden waardoor er geen tijd en geld meer overblijft om nieuwe contacten te leggen. Men kan wel nieuwe partners betrekken bij een lopend project, maar dan wordt hun rol door Fabien Audooren in vraag gesteld. Netwerkvorming verloopt volgens hem over het algemeen traag en wordt door meerjarige projecten niet echt gestimuleerd.

4.3.4. Selectieprocedure

Om de gewenste subsidie te verkrijgen moest een project een procedure ondergaan die uit negen stappen bestond (Europese Commissie, 2003: 11):

- 1) Technische subsidiabiliteitscriteria: de projecten worden gescreend door de Commissie. De projecten die aan de technische voorwaarden voldoen, worden “gepreselecteerd”.
- 2) Evaluatie door deskundigen van de artistieke en culturele kwaliteit: de projecten worden door deskundigen geanalyseerd en beoordeeld.
- 3) Voorstel van de Commissie: de Commissie stelt op basis van de voorgaande evaluatie een shortlist samen van de projecten die voor financiering in aanmerking komen. De projecten met de beste beoordeling staan bovenaan de lijst.
- 4) Aanvaarding door het Comité van Beheer: de shortlist wordt ter goedkeuring voorgelegd aan het Comité van Beheer dat bestaat uit vertegenwoordigers van de bevoegde nationale of regionale autoriteiten.
- 5) Controlerecht van het Europese Parlement: de shortlist wordt vervolgens aan het Europese Parlement voorgelegd. Het Parlement heeft een maand de tijd om zijn controlerecht uit te oefenen.
- 6) Verificatie: er wordt nagegaan of aan de projecten die voor financiering onder *Cultuur 2000* zijn geselecteerd geen andere communautaire financiering is toegekend.
- 7) Goedkeuring van de projectbegroting: dit gebeurt door de financiële controlediensten van de Commissie.
- 8) Sluiten van contracten met actoren: de actoren waarvan de projecten niet zijn geselecteerd worden daarvan op de hoogte gesteld.
- 9) Publicatie van de lijst van geselecteerde projecten.

Deze procedure nam veel tijd in beslag. De projectleiders hadden de verantwoordelijkheid voor het opstellen van het aanvraagdossier. Partners werden geacht al hun gegevens tijdig door te geven aan de projectleider.

Voor deelnemende organisaties was het opstellen van een aanvraagdossier vaak een tijdrovend proces. Velen ervoeren het als een te bureaucratische procedure. Het was administratief gezien heel zwaar om een dergelijk dossier samen te stellen. Vooral het financiële luik zorgde voor problemen. Het was zeer moeilijk om op voorhand het budget juist in te schatten. Projecten lagen nooit volledig vast, er kon steeds iets veranderen. Dit moest dan binnen hetzelfde budget gebeuren. De eindafrekening moest kloppen met het vooraf berekende budget.

Sommigen zagen het subsidieprogramma als een soort loterij. Er was te weinig geld ter beschikking waardoor de jury bij het selecteren van de projecten rekening moest houden met de geografische spreiding en met een eerlijke verdeling van het geld tussen de verschillende disciplines. Hierdoor werden sommige waardevolle projecten niet geselecteerd. Men kreeg soms het gevoel dat de artistieke inhoud niet de hoofdprioriteit was.

Ook bij de jury stelden sommige deelnemers zich vragen. Niemand was op voorhand op de hoogte van wie in deze jury zetelde. Dit maakte de kans op lobbyen wel kleiner, maar het deed ook vragen rijzen over wie als deskundige beschouwd werd. Het was ook niet duidelijk welke criteria gehanteerd werden om een project al dan niet te selecteren. Jerry Aerts, algemeen directeur van *deSingel*, had al enkele keren in deze jury gezeteld. Vroeger vonden er volgens hem meer inhoudelijke discussies plaats. De laatste keer was dit niet meer mogelijk. Elk jurylid gaf punten volgens bepaalde criteria en deze werden dan bij elkaar opgeteld. Het was een eerder mathematische benadering. In de beginjaren van *Cultuur 2000* was het ook zo dat een project meer kans had om geselecteerd te worden als de aanvrager afkomstig was uit een land waar geen nationale subsidiemechanismen aanwezig waren zoals Portugal, Griekenland, de Oostbloklanden enz. De laatste jaren lag de nadruk volgens Jerry Aerts weer meer op de inhoud van een project.

Daarnaast vonden verschillende deelnemers de procedure in het algemeen te log en te traag. Het antwoord van Europa kwam volgens sommigen veel te laat en bij een negatief resultaat werd er geen verdere uitleg gegeven. Dit gebrek aan feedback bevorderde de motivatie van de aanvragers niet echt om nog eens aan de hele procedure deel te nemen.

Over de duidelijkheid van de richtlijnen om het aanvraagdossier op te stellen liepen de meningen uiteen. De meerderheid vond ze te ingewikkeld, terwijl anderen toch al met complexere dossiers te maken kregen.

Vooraf het financiële gedeelte was nogal tijdrovend. Aangezien het steeds om levende projecten ging, was het zeer moeilijk om alle kosten al precies te berekenen, hoewel dit wel van de deelnemers verwacht werd.

Een duidelijkere handleiding en communicatie zouden welkom zijn. Nu liet het dossier te veel ruimte voor vrije interpretatie waardoor er twijfel ontstond over de invulling van het dossier. Een officiële vertaling zou deze administratieve rompslomp misschien kunnen inperken.

4.3.5. Doelstellingen Cultuur 2000

De drie belangrijkste doelstellingen van *Cultuur 2000* waren het aanmoedigen van de culturele diversiteit en de interculturele dialoog, het bevorderen van de cultuurparticipatie van zoveel mogelijk burgers en organisaties binnen de Europese Unie en het stimuleren van vernieuwende en experimentele projecten.

Wat betreft de eerste doelstelling waren de meningen verdeeld. De meerderheid was van oordeel dat *Cultuur 2000* de culturele diversiteit en de interculturele dialoog bevordert heeft. Het programma heeft de artistieke en culturele uitwisseling onder de deelnemers gestimuleerd. Het Europese programma was een interessante manier om ideeën uit te wisselen en nieuwe perspectieven te openen. Het transnationale karakter van *Cultuur 2000* zorgde ervoor dat verschillende werelden opengemaakt werden. Veel deelnemers zijn van mening dat zonder deze subsidie de contacten met de Oost-Europese en Baltische staten nooit gerealiseerd hadden kunnen worden. Dankzij de Europese financiële middelen is er een interculturele dialoog tot stand gebracht. Hierdoor kon men landen met een zeer verschillende achtergrond bij projecten betrekken. Sam Eggermont, voormalig adjunct van de directie van het *SMAK* en tegenwoordig zakelijk leider van het *Initiatief Audiovisuele Kunsten*, is zelfs van mening dat men iedere aanvrager zou moeten verplichten een nieuwe lidstaat in zijn aanvraagdossier op te nemen. Dit zou de integratie van deze landen in Europa alleen maar ten goede komen. Op deze manier zou er in deze landen een nieuwe culturele dynamiek kunnen ontstaan die op haar beurt ook West-Europa zou kunnen inspireren.

Enkele deelnemers hadden een totaal andere mening. Zij concludeerden dat deze doelstelling helemaal niet bereikt was. Het programma schoot volgens hen budgettair te kort waardoor de projecten slagkracht misten. Elk land behield zijn eigen culturele identiteit ondanks de partnerschappen die tot stand gebracht werden. Uiteindelijk werd de culturele diversiteit volgens hen enkel bepaald door economische structuren, hoe goed de intenties van het programma en de deelnemers ook waren.

Wat betreft de tweede doelstelling, het stimuleren van de cultuurparticipatie bij zoveel mogelijk burgers in de Europese Unie, vond een ruime meerderheid van de ondervraagden dat deze niet bereikt werd. *Cultuur 2000* werd gezien als een geldverstrekken organisatie met een te klein budget. Europa toonde niet echt interesse voor de artistieke kwaliteiten van de projecten. Veel projecten spraken ook niet echt een Europees publiek aan, maar eerder lokale burgers. De geselecteerde projecten werden ook niet gepromoot via de site van Europa of *Cultuur 2000*. Men moest zelf zorgen dat er genoeg middelen ter beschikking waren om promotie te maken voor een project.

Cultuur 2000 kwam vaak over als een steriel programma waarbij geen duidelijkheid bestond omtrent de selectiecriteria. Vooral voor kleine organisaties was het moeilijk om een aanvraag in te dienen. Ze werden wel aangemoedigd om aan het programma deel te nemen, maar het waren vooral grote institutionele instellingen die de subsidies toebedeeld kregen. Kleine organisaties kampten met een gebrek aan geloofwaardigheid. Ze hadden nog niets bewezen op internationaal vlak, waardoor Europa niet zo vlug geneigd was in hun projecten geld te investeren. Europa was wel op zoek naar vernieuwende projecten, maar aan de andere kant waren ook degelijkheid, stabiliteit en geloofwaardigheid belangrijke kenmerken om geselecteerd te worden. Men wilde geen financiële risico's nemen. Hierdoor was er volgens enkele ondervraagden weinig variatie in de organisaties die voor het programma geselecteerd werden. Men staarde zich vanuit Europa vaak blind op prestige, waardoor er te veel grootschalige projecten gefinancierd werden. Voor een kleine organisatie was het ook niet gemakkelijk om een aanvraag in te dienen. Men moest veel geld investeren in het opmaken van het aanvraagdossier en het schrijven van het eindrapport. Dit werd allemaal niet door Europa vergoed. Men moest dus over genoeg financiële bronnen beschikken om niet in de problemen te geraken tijdens de volledige procedure.

Roger Christmann, zakelijk directeur van het *Kunstenfestivaldesarts*, merkte wel op dat het stimuleren van cultuurparticipatie misschien niet meteen een rol voor de Europese Unie is. In zijn visie is dit eerder de taak van de organisaties zelf. Zij moeten investeren in een

goede publiekswerking. De organisaties moeten zelf initiatieven nemen om zoveel mogelijk burgers warm te maken voor hun project.

Acht ondervraagden oordeelden dat deze doelstelling wel bereikt werd. Zij waren van mening dat de intentie om Europa dichterbij de mensen te brengen wel in hun projecten aanwezig was. Dankzij het geld van *Cultuur 2000* was het voor verschillende organisaties mogelijk om een nieuw publiek aan te spreken. Door het maken van een film of een tournee langs nieuwe plaatsen kon een ander publiek kennis maken met het werk van bepaalde Brusselse of Vlaamse organisaties.

Ook over de derde doelstelling, het aanmoedigen van vernieuwende en experimentele projecten, zijn de opinies verdeeld. Achttien ondervraagden zijn van mening dat *Cultuur 2000* genoeg aandacht heeft voor vernieuwende en experimentele projecten. Zij vonden dat hun projecten een innovatief karakter hadden. Dirk De Wit, verantwoordelijke voor film, video en nieuwe media bij *Brussel 2000*, wees wel op het feit dat *Cultuur 2000* vaak koos voor projecten waarbij grote en krachtige partners betrokken waren. Het is dus belangrijk bij het opstarten van vernieuwende projecten om strategisch gezien belangrijke partners te hebben. Daarnaast wees Jeroen Sleurs, secretaris-generaal van het *Davidfonds*, erop dat projecten niet te experimenteel hoeven te zijn. Er moet nog een zekere toegankelijkheid aanwezig zijn, anders gaat de tweede doelstelling betreffende cultuurparticipatie al helemaal verloren. Jeroen Sleurs is net als Jerry Aerts van mening dat het programma een gezond evenwicht gevonden heeft tussen traditie en vernieuwing, gevestigde waarden en experimenteel werk. Ook de jury werd volgens Jerry Aerts niet geleid door persoonlijke smaak, men selecteerde projecten op basis van kwaliteit. Zowel eerder traditionele als vernieuwende projecten kregen dus een kans.

Vier ondervraagden kwamen tot de conclusie dat hun project niet echt vernieuwend was. Vaak was de intentie er wel, zoals bij de projecten *Eunetstar* en *DanceWeb*, maar was het resultaat niet altijd even succesvol. *ClioH's project* had een zeer traditioneel uitgangspunt: het was de bedoeling de eerste volumes van meertalige studieboeken te publiceren, promoten en distribueren. Het resultaat verscheen gewoon in boekvorm, er werd niets vernieuwend gecreëerd.

Verschillende deelnemers wezen erop dat ze niet op de hoogte waren van andere projecten die gesubsidieerd werden door *Cultuur 2000*. Het was volgens hen dan ook niet mogelijk een algemene uitspraak te doen over het experimentele karakter van het subsidieprogramma. Men kon enkel voor zijn eigen project spreken.

Sommigen vragen zich ook af hoe “experimenteel” precies gedefinieerd werd, welke criteria er tijdens de selectieprocedure gehanteerd werden.

4.3.6. *Cultuur 2007*

In januari 2007 werd er een nieuw subsidieprogramma gelanceerd: *Cultuur 2007*. Bij navraag bleek dat slechts tien van de ondervraagden op de hoogte waren van dit nieuwe initiatief. Ze kregen hun informatie via de nieuwsbrief van het CCP Vlaanderen of via leden van de Europese Commissie. Veertien onder hen wisten niets over het nieuwe programma, twee ondervraagden lieten de vraag onbeantwoord. Een instelling als *De Munt* wijt dit gebrek aan informatie aan het feit dat ze een federale instelling is. Deze instellingen worden niet door het Vlaamse of Waalse CCP geïnformeerd. Sommigen geven ook aan dat ze niet ingelicht zijn omdat ze op dit moment geen middelen nodig hebben. Pas als er een nieuw project gelanceerd wordt, gaan ze op zoek naar subsidies. Pas dan zouden ze inlichtingen inwinnen en van het nieuwe programma op de hoogte gebracht worden.

Negentien van de ondervraagden hadden geen mening over de eventuele verbeteringen van het nieuwe programma ten opzichte van *Cultuur 2000*. Drie geïnterviewden stonden positief tegenover het nieuwe programma. Bij *Cultuur 2007* is het mogelijk om een aanvraag in te dienen voor twee jaar. Bij *Cultuur 2000* kon men enkel projecten indienen voor een of drie jaar. Een jaar is meestal te kort om een project uit te werken, drie jaar soms te lang. Bij het nieuwe subsidieprogramma wordt er ook ongeveer tien procent van het geld voor Europese structuren en netwerken vrijgemaakt. Dit was niet het geval bij *Cultuur 2000*.

Drie ondervraagden stonden eerder twijfelachtig tegenover het nieuwe programma. Het papierwerk en de voorwaarden zijn volgens hen hetzelfde gebleven. Ook de afrekening van *Cultuur 2007* is volgens Ludo Moyersoën, werkzaam bij *Citymine(d)*, nog steeds geen reële representatie van de kosten van een project. Men weet nooit op voorhand of Europa alle gemaakte kosten zal aanvaarden en terugbetalen.

Een van de veranderingen bij *Cultuur 2007* is dat men de aanvraag niet langer onder één kunsttak moet indienen. Tien van de ondervraagden waren enthousiast over deze verandering. De hedendaagse kunstensector wordt gekenmerkt door kruisbestuivingen uit

verschillende sectoren. Men vindt het belangrijk dat ook Europa alles in een breder perspectief plaatst. Cross-overprojecten maken deel uit van de culturele sector, het is een goede zaak dat ook Europa deze trend volgt. Interdisciplinaire projecten moesten vroeger in één hokje geplaatst worden, dankzij *Cultuur 2007* is dit niet langer het geval en wordt het gemakkelijker voor dergelijke projecten om een aanvraag in te dienen.

Slechts drie van de geïnterviewden stonden negatief tegenover deze aanpassing. Zij waren van mening dat het voor de aanvrager op deze manier minder overzichtelijk wordt om een dossier in te dienen. Jerry Aerts vindt het een utopische gedachte om over de kunsten heen een constructie te maken. Op deze manier mist de hele procedure helderheid. Hij is van oordeel dat dit nieuwe systeem een vervlakking inhoudt. Men is ook niet zeker of deze aanpassing veel aan de procedure zal veranderen. Men is er niet van overtuigd dat het systeem op deze manier sneller zal werken.

Een van de vragen met betrekking tot *Cultuur 2007* was of Europa aan de deelnemers van *Cultuur 2000* om feedback had gevraagd bij het opstellen van het nieuwe programma. Dertien deelnemers vonden dat er absoluut geen rekening gehouden was met hun opmerkingen. Men had het gevoel dat men niet begrepen werd vanuit Europa. Aan hun opmerkingen werd geen aandacht besteed. Op het ingediende eindverslag werd er geen feedback gegeven. Men stelde zich de vraag of de Europese Commissie deze verslagen zelfs grondig bestudeerd had. Enkel het CCP vroeg naar ervaringen betreffende *Cultuur 2000*.

Drie deelnemers vonden dat er vanuit Europa wel pogingen ondernomen werden om feedback te krijgen over het lopende cultuurprogramma. Isabel Joly, netwerkcoördinator bij *RESEO*, was van mening dat men zelf initiatief moest nemen om door Europa gehoord te worden. Een vereniging als het *European Forum for the Arts and Heritage* zorgt ervoor dat de opmerkingen van zijn leden bij Europa terecht komen. Op deze manier kunnen deelnemers wel gehoord worden en kan er met hun opmerkingen rekening gehouden worden bij het opstellen van een nieuw cultuurprogramma.

4.3.7. Algemene opmerkingen

Op het einde van het interview werd er naar algemene opmerkingen betreffende *Cultuur 2000* gevraagd. Bij de meeste deelnemers waren dezelfde kritische bemerkingen te horen.

Velen vonden dat de hele selectieprocedure sneller moest verlopen. Er zou efficiënter gewerkt moeten worden zodanig dat niemand met zijn project in de problemen komt omdat Europa zich niet aan de vooropgestelde deadlines kan houden.

Verder zou de hele procedure transparanter moeten zijn. Er bestond geen duidelijkheid over de selectiecriteria, de samenstelling van de jury, de manier van jureren, hoe de objectiviteit van de juryleden gegarandeerd werd, enz. Men verduidelijkte ook niet waarom een project wel of niet geselecteerd werd. Feedback zou nochtans welkom zijn. De opmerkingen van Europa zouden ervoor kunnen zorgen dat afgewezen organisaties hierin de motivatie vinden om een nieuwe aanvraag in te dienen.

De communicatie van Europa in het algemeen zou vlotter en duidelijker moeten verlopen. Zo kunnen misverstanden voorkomen worden. Een officiële vertaling van alle documenten zou de hele procedure ook kunnen vereenvoudigen.

Velen merkten op dat het budget van *Cultuur 2000* veel te klein is. Veel kwaliteitsvolle projecten werden hierdoor niet gesubsidieerd. Het budget voor cultuur is in vergelijking met andere sectoren miniem. Sommigen vonden ook dat er te veel aandacht ging naar grootschalige projecten en dat er aan projecten van kleine organisaties te weinig geld werd besteed.

Er kwam ook te veel administratieve rompslomp bij te pas om het aanvraagdossier op te stellen. Het dossier, en zeker het financiële gedeelte, zou vereenvoudigd moeten worden. De hele Europese bureaucratie was volgens vele deelnemers te log. Alles verliep veel te traag.

Verder zou er meer flexibiliteit aan de dag moeten worden gelegd. Het was zeer moeilijk voor de verantwoordelijken van een geselecteerd project om achteraf nog wijzigingen aan te brengen terwijl het bij artistieke projecten toch frequent voorkomt dat er tot in de laatste fases van het project nog aanpassingen gebeuren.

Ook de eindafrekening gebeurde vaak te laat. De organisaties werden door Europa te laat terugbetaald waardoor sommigen soms geconfronteerd werden met een probleem van cashflow. Vooral kleine organisaties waren hiervan het slachtoffer.

Verder vonden bepaalde deelnemers dat Europa geen voeling heeft met de sector. Europa staat te ver af van de realiteit. De zogenaamde experts misten volgens sommigen ervaring op het terrein en konden bijgevolg niet altijd een juist oordeel vellen over een aanvraagdossier.

Ludo Moyersoen wees ook op het gevaar van lobbyen. Vooral grote organisaties spreken hun talrijke contacten aan om hun projecten bij Europa te promoten. Men is natuurlijk nooit zeker van selectie, ook niet bij lobbying.

Enkele deelnemers pleitten ook voor een uitbreiding van de rol van het CCP. Sam Eggermont wees op het feit dat er binnen Europa een grote verscheidenheid aan subsidiemogelijkheden bestaat. De verschillende CCP's zouden deze mogelijkheden in kaart moeten brengen en naar de culturele sector communiceren. Niet enkel programma's als *Grundtvig*, *eContent*, *Leonardo*, *Media Plus* enz. geven financiële steun, maar ook economische en wetenschappelijke subsidieprogramma's bieden soms mogelijkheden aan culturele organisaties. Daarnaast zou het CCP ook kunnen instaan voor de verdere begeleiding van de geselecteerde projecten.

Het programma had natuurlijk ook positieve punten.

De meeste deelnemers waren enthousiast over het resultaat van hun project. Dankzij *Cultuur 2000* kon men internationale projecten opzetten, wat zonder de subsidies onmogelijk zou zijn geweest. Het stimuleren van de interculturele dialoog kon ook op veel bijval rekenen.

Guido Minne wees er wel op dat Europa een meer duidelijke visie over cultuur moet ontwikkelen. Er is volgens hem nog steeds geen echte samenwerking tussen de verschillende Europese lidstaten op artistiek vlak. De kern van het probleem ligt echter bij de lidstaten. Zij moeten een deel van hun autonomie afstaan om verregeande samenwerking mogelijk te maken. Dit is niet altijd zo vanzelfsprekend voor de lidstaten.

Lucas Pairon, directeur van *Ictus*, hield er een andere mening op na. Hij was van oordeel dat het selecteren van de projecten door de nationale overheden zou moeten gebeuren. Het concept Europa werkte volgens hem niet. De jury selecteerde vaak projecten die inhoudelijk geen artistieke kwaliteiten konden voorleggen. Ook subsidieerde men vaak pragmatische samenwerkingsprojecten. Het ging dan om organisaties die eigenlijk geen

verregaande samenwerking wilden ontwikkelen, maar wel geld nodig hadden voor een project. De partners hadden dan niets met het project te maken, maar ze waren wel nodig om de subsidies te kunnen ontvangen. Dit had niets meer met het concept van *Cultuur 2000* te maken. Het programma wilde net de transnationale samenwerkingsverbanden verstevigen. Als de goedkeuring bij de nationale overheden zou liggen, zou men misschien beter op de hoogte zijn van de echte bedoelingen van een project. Men zou beter kunnen inschatten of het om een echte of om een pragmatische samenwerking zou gaan aangezien men beter op de hoogte zou zijn van de werking van de organisaties.

4.4. Conclusie

Bij het lezen van de interviews kan men verschillende conclusies trekken. Uit de bovenstaande resultaten is duidelijk gebleken dat de meningen over het programma *Cultuur 2000* soms grondig uiteenlopen.

De algemene tendens is positief. Het programma heeft zijn relevantie voor de meeste deelnemers bewezen. Dankzij *Cultuur 2000* werden internationale samenwerkingsverbanden tot stand gebracht die zonder de subsidies onmogelijk waren geweest. Het programma werkte ook op lange termijn: veel organisaties bleven met elkaar in contact en bouwden op die manier transnationale netwerken uit. De interculturele dialoog werd op deze manier versterkt.

De deelnemers vermeldden ook enkele zwakke punten. De samenwerking met voormalige Oostbloklanden verliep niet altijd even vlot. De financiële lasten en een gebrek aan expertise wogen soms te zwaar voor deze landen om als projectleider of medeorganisator op te treden. Een deelname als geassocieerde partner bood wel een uitweg, maar is zeker geen bevredigende oplossing voor dit probleem. Projecten met nieuwe lidstaten worden aangemoedigd, maar Europa realiseert zich soms te weinig dat dit niet altijd even eenvoudig is. Integratie is een mooi principe, maar het moet ook haalbaar zijn voor de overige partners.

Er werd ook gewezen op het probleem van pragmatische samenwerking. Wanneer partners geen integer samenwerkingsverband aangaan, maar slechts uit zijn op subsidies, zou men deze projecten onmiddellijk moeten afwijzen. Dergelijke projecten zijn niet geïnteresseerd

in internationale samenwerking, wat toch een van de prioriteiten van het programma is. Misschien is het raadzaam om bij twijfel inlichtingen in te winnen bij de nationale overheden of andere instellingen die met de betreffende organisaties vertrouwd zijn. Zij kunnen misschien meer duidelijkheid verschaffen over de bedoelingen van de projectleider en zijn partners.

Een ander punt dat vaak terugkwam, was het gebrek aan duidelijke informatie vanuit Europa. Er bestond bij de deelnemers zeer veel verwarring over de criteria die gehanteerd werden tijdens de selectieprocedure. Men wist niet goed waar de prioriteiten van het programma lagen. De hele procedure zou transparanter en eenvoudiger moeten verlopen. Bij niet-selectie hadden de aanvragers graag meer informatie gekregen over het waarom van de afwijzing. Feedback ontbrak volledig bij *Cultuur 2000*. De logge bureaucratie van Europa zou gemoderniseerd moeten worden. De verwerking van de aanvragen moet vlotter kunnen gebeuren.

Ook bij de eindafrekening werkte de administratie van Europa te traag. Het geld werd vaak te laat gestort, waardoor vooral kleine organisaties in de problemen kwamen.

Over de werking van het Cultuurcontactpunt Vlaanderen waren de meningen verdeeld. Het grootste punt van kritiek was het gebrek aan zichtbaarheid. Het CCP is nog steeds niet voldoende gekend bij de doelgroep van het programma. Veel deelnemers waren niet op de hoogte van haar bestaan. Men zou moeten investeren in een grotere naambekendheid.

Ook zou men de rol van het CCP verder kunnen uitbreiden. Vanuit de sector zelf is er vraag naar verdere opvolging van geselecteerde projecten door het CCP. Nu eindigt de taak van het CCP bij het indienen van het aanvraagdossier.

Een van de grootste struikelblokken van het programma was de roep naar vernieuwing waarbij tegelijkertijd een zekere expertise en geloofwaardigheid van de deelnemers verlangd werden. Kleine organisaties met inhoudelijk innovatieve projecten werden soms niet geselecteerd omdat men geen vertrouwen had in hun kunnen om het project tot een goed einde te brengen. Te vaak bleek nog dat gekende namen met een degelijke artistieke en administratieve werking de voorkeur kregen. Europa speelde soms nog te veel op zeker. Het is begrijpelijk dat men het geld niet zomaar wilde verspillen, daarvoor was het budget te klein, maar een beetje meer durf zou het programma wel ten goede gekomen zijn.

De informatieverspreiding van de Europese Commissie over de cultuurprogramma's is volgens de deelnemers ook niet optimaal. Al in het eerste evaluatierapport, uitgevoerd door PLS Ramboll Management in 2003, werd opgemerkt dat hieraan moest gewerkt worden. Europa is hier niet op ingegaan omdat men vond dat de informatie wel bij de doelgroep terecht kwam. Bij navraag bleek dat zeer veel deelnemers niet op de hoogte waren van het nieuwe programma *Cultuur 2007*. Bij *Cultuur 2000* kwamen de verantwoordelijken vooral via hun partners terecht. Zelf waren ze niet op de hoogte van het bestaan van het subsidieprogramma.

Ondanks deze punten van kritiek hadden de deelnemers over het algemeen een positief gevoel over hun deelname aan het programma. De meerderheid is tevreden met het resultaat van hun project. De meeste onder hen zijn voldoende gemotiveerd om opnieuw een aanvraag in te dienen. Het programma kan zeker nog aangepast worden, maar de afgelopen jaren heeft het zijn nut al herhaaldelijk bewezen.

5. Cultuur 2007

In december 2006 werd *Cultuur 2000* afgesloten. Het programma werd opgevolgd door *Cultuur 2007*. Het nieuwe subsidieprogramma loopt over een periode van zes jaar. Er wordt een budget van 408 miljoen euro ter beschikking gesteld.

Om het nieuwe programma voor te bereiden werd het vorige cultuurprogramma grondig geëvalueerd. Daarnaast werd er volgens de Commissie ook rekening gehouden met bijdragen vanuit de cultuursector. Dit alles leidde tot de conclusie dat een dergelijk Europees cultuurprogramma relevant was, maar dat men het wel verder moest aanpassen. Volgens de Europese Commissie is het nieuwe programma completer, toegankelijker en gebruiksvriendelijker.

In dit hoofdstuk zal worden stilgestaan bij de doelstellingen van het nieuwe programma, de concrete uitwerking ervan en de aanpassingen die werden aangebracht ten opzichte van *Cultuur 2000*.

5.1. Doelstellingen

Het algemene doel van *Cultuur 2007* is het tot stand brengen ‘van een gemeenschappelijke culturele ruimte door de ontwikkeling van de culturele samenwerking in Europa’ (Europese Unie, 2007). Het programma wil bijdragen aan het ontwikkelen van een Europese identiteit. Het wil kwalitatief hoogstaande projecten met een Europese dimensie subsidiëren. Het programma staat open voor alle kunsttakken, de audiovisuele sector uitgezonderd.

In artikel 3 van besluit nr. 1855/2006/EG van het Europese Parlement en de Raad van 12 december 2006 werden de doelstellingen van het nieuwe programma geformuleerd (Europees Parlement, 2006: 4):

- a) de bevordering van de transnationale mobiliteit van culturele actoren;

- b) de stimulering van het transnationaal verkeer van artistieke en culturele werken en producten;

c) de stimulering van de interculturele dialoog.

De doelstellingen werden aanzienlijk ingekort ten opzichte van *Cultuur 2000*. Om in aanmerking te komen voor Europese subsidies moeten de ingediende projecten aan minstens twee van de drie doelstellingen beantwoorden. Wie alle doelstellingen in zijn programma kan opnemen, maakt nog meer kans om geselecteerd te worden. De projecten moeten zorgen voor een maximale meerwaarde op Europees niveau.

De eerste doelstelling, het ondersteunen van de transnationale mobiliteit van culturele actoren, is zowel gericht op de scholing van personen over de grenzen heen als op het verlenen van culturele diensten zoals tournees.

De tweede doelstelling werd in het besluit opgenomen omdat het transnationale verkeer van artistieke en culturele werken en producten vaak hoge kosten met zich meebrengt. Door de tussenkomst van Europa lopen de kosten minder hoog op voor de organisatoren. De derde doelstelling, het stimuleren van de interculturele dialoog, kan volgens Europa leiden tot een wederzijdse verrijking en tot de integratie van de nieuwe lidstaten.

5.2. Concrete uitwerking

5.2.1. Steunverleningniveaus

Cultuur 2007 werd onderverdeeld in drie steunverleningniveaus. Deze niveaus zijn elk gericht op verschillende, maar tegelijk complementaire lagen van de culturele samenwerking.

a) Ondersteuning van culturele acties

Onder dit niveau vallen de zichtbare acties waarmee Europa haar burgers zoveel mogelijk wil bereiken. Deze projecten moeten de Europese culturele uitstraling op internationaal niveau versterken.

1. De contactpunten voor culturele samenwerking

‘Het programma ondersteunt duurzame en gestructureerde projecten voor culturele samenwerking, teneinde in heel Europa de specifieke kwaliteiten en expertise van culturele

actoren samen te brengen. Deze steun heeft tot doel deze samenwerkingsprojecten in hun opstart- en structureringsfase of in hun geografische uitbreidingsfase te helpen. Het is de bedoeling dat zij daarbij worden gestimuleerd om zich duurzaam te ontwikkelen en financiële autonomie te bereiken' (Europees Parlement, 2006: 7).

Elk contactpunt is samengesteld uit minstens zes actoren uit zes verschillende landen. Het gaat om een meerjarig project dat zowel binnen een sector als sectoroverschrijdend werkzaam kan zijn.

'De communautaire steun kan niet meer bedragen dan 50% van de begroting van het project en heeft een degressief karakter. Hij bedraagt ten hoogste € 500 000 per jaar voor alle activiteiten van de samenwerkingsprojecten. Deze steun wordt gedurende drie tot vijf jaar verleend' (Europees Parlement, 2006: 7).

Ongeveer 32% van het totale budget van *Cultuur 2007* is bestemd voor dit type steun.

2. De samenwerkingsacties

Cultuur 2007 ondersteunt 'culturele samenwerkingsacties van sectorale of transsectorale aard tussen Europese actoren. Daarbij wordt prioriteit verleend aan creativiteit en innovatie. Acties die nieuwe samenwerkingsvormen verkennen met het oog op de ontwikkeling daarvan op de langere termijn, worden bijzonder aangemoedigd' (Europees Parlement, 2006: 7).

Elk project moet worden uitgevoerd door minstens drie culturele actoren uit drie verschillende landen, ongeacht of deze actoren uit een of meerdere sectoren afkomstig zijn. Het project loopt over een periode variërend van 12 tot 24 maanden.

'De communautaire steun mag niet meer bedragen dan 50 % van de begroting van het project. Hij bedraagt minimaal € 50 000 en maximaal € 200 000. Deze steun wordt verleend gedurende maximaal 24 maanden' (Europees Parlement, 2006: 7).

Zowat 29% van het totale budget wordt aan dit type actie besteed.

3. De bijzondere acties

Cultuur 2007 subsidieert ook bijzondere acties. Hieronder verstaat men grootschalige en breed opgezette projecten die vooral weerklank moeten vinden bij de Europese burgers. Deze projecten moeten hen zowel bewust maken van het feit dat ze tot eenzelfde gemeenschap behoren als van hun culturele verscheidenheid. Daarnaast moeten ook de interculturele en internationale dialoog in Europa gestimuleerd worden.

‘Deze bijzondere acties geven tevens een grotere zichtbaarheid aan de communautaire culturele actie, zowel binnen als buiten de Europese Unie. Ook dienen zij ertoe bij te dragen de wereld bewust te maken van de rijkdom en de diversiteit van de Europese cultuur’ (Europees Parlement, 2006: 8).

De *Culturele hoofdsteden van Europa* is een voorbeeld van een dergelijke bijzondere actie. Daarnaast behoort ook het uitreiken van Europese prijzen – voor zover deze kunstenaars, culturele of artistieke werken of realisaties centraal stellen, hen over de grenzen heen bekendmaken en op deze manier de mobiliteit en uitwisseling bevorderen – tot deze actie.

‘De communautaire steun mag niet meer bedragen dan 60% van de begroting van het project’ (Europees Parlement, 2006: 8).

Circa 16% van de totale begroting is bestemd voor de ondersteuning van de bijzondere acties.

b) Ondersteuning van cultuurorganisaties op Europees niveau

Deze steun is bestemd voor organisaties met een echte Europese dimensie. Ze moeten hun activiteiten op het Europese niveau uitoefenen en deze activiteiten moeten een ‘potentiële uitstraling op het niveau van de gehele Europese Unie hebben of ten minste zeven Europese landen bestrijken’ (Europees Parlement, 2006: 8). Deze meerjarige steun moet hen in staat stellen hun expertise verder te ontwikkelen.

‘Steun kan worden gegeven aan organisaties die zich beijveren voor culturele samenwerking op een van de volgende manieren’ (Europees Parlement, 2006: 8):

- het vervullen van representatiefuncties op communautair niveau,
- het verzamelen en verspreiden van informatie om de trans-Europese communautaire culturele samenwerking te bevorderen,
- het oprichten van netwerken op Europees niveau van organisaties die op cultuurgebied actief zijn,
- het deelnemen aan de uitvoering van culturele samenwerkingsprojecten of door de rol van ambassadeur van de Europese cultuur te vervullen.

Ongeveer 10% van het budget van Cultuur 2007 wordt hieraan besteed.

c) Ondersteuning van analyses, van de verzameling en verspreiding van informatie, evenals van de optimalisering van het effect van projecten op het gebied van de culturele samenwerking

1. Steun voor analysewerkzaamheden op het gebied van culturele samenwerking

De doelstelling van deze actie is het vergroten van het cijfermateriaal en de informatie betreffende de culturele samenwerking op Europees niveau. Centraal staat informatie over de drie doelstellingen van *Cultuur 2007*. Deze actie stimuleert vooral projecten die op het verzamelen en analyseren van statistische gegevens gericht zijn.

2. Steun voor de verzameling en de verspreiding van informatie op het gebied van de culturele samenwerking

‘Het programma verleent steun voor de verzameling en de verspreiding van informatie en voor activiteiten ter optimalisering van het effect van projecten via de ontwikkeling van een instrument op internet, dat is gericht op de behoeften van de culturele beroepsactoren op het gebied van de trans-Europese culturele samenwerking.

Dit instrument moet de uitwisseling van ervaringen en goede praktijken, de verspreiding van informatie over het programma en de trans-Europese culturele samenwerking in brede zin mogelijk maken’ (Europees Parlement, 2006: 9).

3. Ondersteuning van de culturele contactpunten

De cultuurcontactpunten worden in elke lidstaat op vrijwillige basis opgericht. Het maken van promotie en het verspreiden van duidelijke informatie omtrent *Cultuur 2007* op nationaal niveau behoren tot de hoofddoelstellingen van deze contactpunten. Daarnaast kunnen ze ook instaan voor het verspreiden van informatie over andere communautaire en nationale subsidiemogelijkheden voor culturele projecten.

De cultuurcontactpunten richten zich zowel naar de culturele sector, naar de overheid als naar de media. Voor elke doelgroep hebben ze een specifieke boodschap. De culturele organisaties willen ze bewust maken van de mogelijkheden die het programma biedt, de overheid willen ze wijzen op de complementariteit van *Cultuur 2007* met nationale subsidieprogramma's en aan de media willen ze de humane boodschap achter elk project duidelijk maken.

De cultuurcontactpunten van de verschillende lidstaten komen regelmatig samen om het nieuwe programma te evalueren. Zij krijgen vaak feedback van de deelnemers en weten zo waar de knelpunten van het programma liggen. Zij kunnen voorstellen doen aan de Europese Commissie ter verbetering van het programma.

Cultuur 2007 besteedt ongeveer 5% van haar totale budget aan dit derde niveau.

5.2.2. Mogelijke deelnemers

Elke culturele instelling (publiek of privé) met een eigen rechtsvorm die gevestigd is in een van de deelnemende landen kan als hoofdaanvrager of co-organisator optreden. Enkel de audiovisuele sector komt niet voor het programma in aanmerking. De hoofdactiviteit van de instelling moet van culturele aard zijn. Men moet over voldoende financiële middelen en operationele capaciteit beschikken om geselecteerd te worden.

5.2.3. Mogelijke partners

Het programma staat open voor de 27 lidstaten van de Europese Unie. Daarnaast kan men ook partnerschappen aangaan met landen die tot de vrijhandelszone behoren (IJsland, Liechtenstein en Noorwegen), de kandidaat-toetredingslanden (Turkije, Macedonië en Kroatië) of de westelijke Balkanstaten (Albanië, Bosnië, Herzegovina, Montenegro en

Servië, inclusief Kosovo). Ook landen die met de Europese Unie associatie- of samenwerkingsovereenkomsten hebben gesloten waarin culturele bepalingen zijn opgenomen, kunnen aan *Cultuur 2007* deelnemen.

Er kan ook samengewerkt worden met internationale organisaties zoals Unesco of de Raad van Europa.

5.3. Aanpassingen ten opzichte van *Cultuur 2000*

Naar aanleiding van *Cultuur 2007* wenste de Europese Commissie een aantal tekortkomingen van de vorige cultuurprogramma's weg te werken. Uit de evaluatierapporten uitgevoerd door PLS Ramboll Management en Ecotec Research and Consulting Ltd. en de feedback van de culturele sector bleek dat het subsidieprogramma dringend geoptimaliseerd moest worden. Het programma had zijn relevantie de afgelopen jaren bewezen, maar moest wel gebruiksvriendelijker worden.

De Europese Commissie omschrijft het nieuwe subsidieprogramma als opener, vollediger en gemakkelijker.

Het programma is volgens hen opener omdat het afstapt van de sectorale aanpak. Bij *Cultuur 2000* moest elk project onder een bepaalde discipline vallen, nu hoeft dit niet meer. De sectorale aanpak was niet optimaal voor de multidisciplinaire ambities en de nieuwe vormen van artistieke expressie. Bij *Cultuur 2000* kon men onvoldoende rekening houden met de nieuwste tendens in het culturele landschap: de keuze voor cross-overprojecten.

Cultuur 2007 is vollediger in vergelijking met zijn voorganger omdat het de verschillende onderdelen van de culturele samenwerking in eenzelfde instrument integreert. De steun wordt over drie verschillende niveaus verspreid. De aandacht voor netwerken en de ondersteuning van analyse- en voorlichtingsactiviteiten met betrekking tot culturele samenwerking is nieuw. Dit is misschien wel de belangrijkste innovatie van het programma: 'een algemene visie die de culturele sector in zijn geheel omvat en de synergieën bevordert' (Europese Commissie, 2004).

Het was ook de bedoeling het programma eenvoudiger te maken. Men heeft geprobeerd de formulieren en de voorwaarden voor het indienen van een aanvraag simpeler te maken, de selectieprocedure transparanter te laten verlopen en duidelijkere informatie over het programma te verschaffen.

Daarnaast heeft men ook het aantal doelstellingen van *Cultuur 2007* flink beperkt. Bij *Cultuur 2000* was het aantal doelstellingen te hoog gegrepen voor het budget dat ter beschikking werd gesteld. Hierdoor werd de doeltreffendheid van het programma in gevaar gebracht. Omdat men zeer verscheidene projecten steunde die zeer uiteenlopende prioriteiten hadden, creëerde men een gevoel van versnippering. Dankzij het stellen van duidelijke prioriteiten is er een duidelijke lijn te trekken in de bedoeling van het programma.

Elk jaar wordt er ook bijzondere aandacht besteed aan een bepaald thema. 2008 wordt het jaar van de interculturele dialoog. Organisaties die dit thema in hun project integreren, maken meer kans op selectie.

Een andere wijziging is de mogelijkheid een projectvoorstel in te dienen met een termijn van maximaal vierentwintig maanden. Bij *Cultuur 2000* was men verplicht een keuze te maken tussen eenjarige of driejarige projecten.

Een laatste, belangrijke aanpassing heeft te maken met feedback. Elke organisatie die bij *Cultuur 2007* een projectvoorstel indient, zal feedback krijgen over het waarom van zijn wel of niet selectie. Bij *Cultuur 2000* kreeg men enkel een positief of negatief antwoord, er werd nooit verdere uitleg gegeven.

6. Conclusie en aanbevelingen

De opzet van dit eindwerk was een evaluatie van de Vlaamse en Brusselse deelname aan het subsidieprogramma *Cultuur 2000*. Er werd gepeild naar de ervaringen van de deelnemers door middel van interviews. Er was specifiek interesse voor de verspreiding van het programma, de partnerschappen, de rol van het Cultuurcontactpunt Vlaanderen, de selectieprocedure, de doelstellingen van *Cultuur 2000* en de kennis betreffende het nieuwe programma *Cultuur 2007*. Uit dit kwalitatief onderzoek zijn een aantal interessante bevindingen naar voren gekomen.

De algemene beoordeling was positief. De relevantie van het programma werd in de loop van het onderzoek zeker aangetoond. Dankzij het programma werden projecten opgestart die zonder Europese subsidies nooit gerealiseerd zouden zijn. Het subsidieprogramma heeft in vele gevallen de aanzet gegeven tot de vorming van nieuwe netwerken. De meeste organisaties waren enthousiast over hun deelname aan *Cultuur 2000*.

De evaluatie van het programma bracht ook enkele zwakke punten aan het licht. Zo waren de logheid van de Europese bureaucratie, de onduidelijkheid over de selectiecriteria, het gebrek aan feedback en de beperkte rol van de cultuurcontactpunten vaak gehoorde klachten.

Bij de voorbereiding van *Cultuur 2007* werd wel in zekere mate rekening gehouden met de opmerkingen van de participerende organisaties. Het nieuwe programma beperkt zijn doelstellingen gevoelig in vergelijking met *Cultuur 2000* en belooft meer transparantie met betrekking tot de selectieprocedure. De Europese Commissie zal vanaf nu ook feedback geven bij niet-selectie. Dit moet de culturele actoren stimuleren om opnieuw een aanvraag in te dienen.

Aan sommige opmerkingen werd echter geen gehoor gegeven. Een uitbreiding van het takenpakket van de culturele contactpunten is voor Europa niet meteen aan de orde. Er wordt hiervoor niet meer geld ter beschikking gesteld. De cultuurcontactpunten kunnen natuurlijk zelf beslissen om hun rol uit te breiden, maar dit gebeurt dan op vrijwillige basis. Misschien zou men vanuit Europa toch kunnen overwegen ook de opvolging van de dossiers aan de cultuurcontactpunten over te laten. De deelnemende organisaties zouden

dan op nationaal niveau begeleid kunnen worden. Op deze manier zou de opvolging ook vlotter kunnen gebeuren.

Ook met een optimalisering van de informatieverbreiding over de cultuurprogramma's werd geen rekening gehouden. Volgens Europa wordt de beoogde doelgroep bereikt. Dit onderzoek sprak dit tegen. Te weinig organisaties zijn op de hoogte van het nieuwe subsidieprogramma. Al in het eerste evaluatierapport dat uitgevoerd werd in 2003 op vraag van Europa werd op deze tekortkoming gewezen. Het wordt tijd dat Europa hierin meer investeert. Om *Cultuur 2007* optimaal te laten functioneren is het belangrijk dat de doelgroep van haar bestaan op de hoogte is.

Tijdens de evaluatie is ook gebleken dat Europa soms te weinig durf toont. Nog te vaak worden gekende organisaties geselecteerd ten koste van nieuwkomers. Naast goede inhoudelijke projecten wil Europa ook de garantie op een goed financieel en administratief beheer. Dit vertrouwen geeft men niet gemakkelijk aan minder gekende organisaties. Als men vernieuwing en experiment een kans wil geven, moet men toch ook oog hebben voor nieuwe organisaties. Zij kunnen een frisse wind laten waaien doorheen het Europese cultuurlandschap.

Ondanks deze kritische bemerkingen is het wel duidelijk dat het afschaffen van het Europese cultuurprogramma niet aan de orde is. Programma's als *Caleidoscoop*, *Cultuur 2000* en *Cultuur 2007* creëerden en creëren interessante transnationale mogelijkheden voor de culturele sector. Dankzij de subsidies van de Europese Unie wordt er een culturele uitwisseling tot stand gebracht tussen de verschillende Europese lidstaten. Op deze manier wordt het hele integratieproces bevorderd.

De Commissie heeft al inspanningen geleverd om haar cultuurprogramma te verbeteren. Het is belangrijk dat men bij *Cultuur 2007* op regelmatige tijdstippen een evaluatie uitvoert en het programma bijstuurt waar nodig. Het aangaan van een intensieve dialoog met de cultuursector moet voor Europa een prioriteit vormen. Op deze manier zal het programma steeds tegemoet kunnen komen aan de noden van de culturele actoren. Ook de Europese burgers morgen niet uit het oog verloren worden. Het cultuurprogramma is pas geslaagd als ook zij zich betrokken voelen.

Het cultuurbeleid mag door Europa niet verwaarloosd worden. Cultuur bepaalt nog steeds een groot deel van onze identiteit. De lidstaten zouden nog meer in een gemeenschappelijk

cultuurbeleid kunnen investeren, zonder schrik te hebben hun eigenheid te verliezen. In afwachting hiervan zijn de cultuurprogramma's zeker een stap in de goede richting.

7. Bibliografie

- Angelo, d', Mario, Vespérini, Paul (1998), *Cultural policies in Europe: a comparative approach*, Strasbourg, Council of Europe, 223 p.
- Bekemans, Leonce (ed.) (1994), *Cultuur: bouwsteen voor Europa 2002, beschouwingen en vooruitzichten*, Brussel, European Interuniversity Press, 383 p.
- Ecotec Research and Consulting Limited (2006), *Second External Interim Evaluation of the Culture 2000 Framework Programme – Invitation to Tender No. DG EAC 31/04*, http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/evaluation/pdf_word/culture2000int2rep_en.pdf
- Ecotec Research and Consulting Limited (2006), *Second External Interim Evaluation of the Culture2000 Framework Programme – Invitation toTender No. DG EAC 31/04 - A Final Report to the Directorate General Education and Culture of the European Commission – Annexes*, http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/evaluation/pdf_word/culture2000int2anx_en.pdf
- Ecotec Research and Consulting Limited (2006), *Second External Interim Evaluation of the Culture2000 Framework Programme – Invitation toTender No. DG EAC 31/04 - Executive summary*, http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/evaluation/pdf_word/culture2000int2sum_en.pdf
- Europees Parlement (2000), *Besluit Nr. 508/2000/EG van het Europees Parlement en de Raad van 14 februari 2000 tot instelling van het programma “Cultuur 2000”*, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/oj/2000/l_063/l_06320000310nl00010009.pdf
- Europees Parlement (2001), *Feiten over de Europese Unie : Cultuurbeleid*, http://www.europarl.europa.eu/factsheets/4_17_0_nl.htm

- Europees Parlement (2004), *Besluit Nr. 626/2004/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 tot wijziging van Besluit nr. 508/2000/EG tot oprichting van het programma „Cultuur 2000”*,
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/oj/2004/l_099/l_09920040403nl00030003.pdf

- Europees Parlement (2006), *Besluit Nr. 1855/2006/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 tot vaststelling van het programma Cultuur (2007-2013)*,
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/oj/2006/l_372/l_37220061227nl00010011.pdf

- Europese Commissie (2003), *Verslag over de tenuitvoerlegging van het programma “Cultuur 2000” in de jaren 2000 en 2001 door het Deens adviesbureau PLS Ramboll Management*,
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/com/2003/com2003_0722nl01.pdf

- Europese Commissie (2004), *Voorstel voor een besluit van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van het programma Cultuur 2007 (2007-2013)*,
eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0469:FIN:NL:DOC

- Europese Commissie (2007), *Crossing Borders – Connecting Cultures. The EU Culture Programme (2007-2013)*, Erfurt, Repro und Verlag OHG, 48 p.

- Europese Unie, Publicatieblad Nr. C 340 (1997), *Verdrag van Amsterdam houdende wijziging van het verdrag betreffende de Europese Unie, de verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen en sommige bijbehorende akten*,
<http://europa.eu.int/eur-lex/nl/treaties/dat/amsterdam.html>

- Europese Unie (2007), *Samenvatting programma Cultuur 2007*,
<http://europa.eu/scadplus/leg/nl/lvb/l29016.htm>

- Laermans, Rudi (1993), *De lege plek. Opstellen over cultuur en openbaarheid in de provincie Vlaanderen*, Leuven, Kritak, 160 p.

- Laermans, Rudi (2001), *Het Vlaams cultureel regiem: onderzoeksrapport in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Cultuur*, Leuven, KUL, Centrum voor cultuursociologie, 198 p.

- Laermans, Rudi (2002), *Het cultureel regiem: cultuur en beleid in Vlaanderen*, Tielt, Lannoo, 175 p.

- McGuigan, Jim (1996), *Culture and the public sphere*, Londen, Routledge, 220 p.

- McGuigan, Jim (1999), *Modernity and postmodern culture*, Buckingham, Open University Press, 177 p.

- McGuigan, Jim (2004), *Rethinking cultural policy*, Maidenhead, Open University Press, 172 p.

- PLS Ramboll Management (2003), *Interim Evaluation of the Culture 2000 Programme – Final Report*,
http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/pdf-word/final_reportCulture2000.pdf

- Schramme, Annick (1999), *Vlaanderen en zijn grote buitenland: de opbouw van een internationaal cultureel beleid*, Tielt, Lannoo, 438 p.

- Tornhout, van, Liesbeth (2006), *Een Europese cultuur? Het aandeel van België en Vlaanderen in Cultuur 2000, het cultuurprogramma van de Europese Unie*, Antwerpen, 106 p.

- Wijmeersch, van, Stany (edit.) (2003), *CultuurContactpunt Vlaanderen: wegwijs in Cultuur 2000*, Brussel, 23 p.

- Willegen, van, N.N. (1992), *Europa en cultuur*, Den Haag, 96 p.

Artikels

- Figel, Ján (2007), 'Naar een Europese interculturele dialoog' in *Boekman 70*, 19, voorjaar 2007: 28-30
- Lawson, George (2007), 'Cultuur kan bruggen slaan' in *Boekman 70*, 19, voorjaar 2007: 18-24
- Wagner, Gottfried (2007), 'Cultuurbeleid voor de cohesie van Europa' in *Boekman 70*, 19, voorjaar 2007: 96-100

Geraadpleegde websites

- website Cultuurcontactpunt Vlaanderen (2007), www.cultuurcontactpunt.be
- portaalsite EU - Cultuur: http://europa.eu.int/pol/cult/index_nl.htm
- portaalsite Europese Commissie – Cultuur (2007), http://ec.europa.eu/culture/eac/index_en.html